

ХОЖАЖОН ҚОЗИ РОЖИЙ МАРҒИНОНИЙ

ҲАЙРАТ-УЛ-ИНСОН

Сайланма асарлар

“Адиб” нашриёти
Тошкент – 2012

УДК: 821.512.133-1

ББК: 84(5Ў)1

М-26

Хожажон Қози Рожий Марғиноний

**Ҳайрат-ул-инсон/Р. Марғиноний. Тошкент: Адиб,
2012. – 136 б.**

ISBN 978-9943-317-97-0

Ушбу тўғлам буюк фақиҳ Бурҳониддин Марғинонийнинг издоши, Фурқат ва Муқимий каби улуғ шоирларнинг замондоши, шоир, мутафаккир ва жамоат арбоби Хожажон Қози Низомиддин Хожа ўғли Рожий Марғинонийнинг (1837 – 1918) ўзбек ва форс тилларидаги асарларидан саралаб тузилган илк китобдир.

Нашрга тайёрловчилар:
Муҳаммаджон Мадғозиев,
филология фанлари номзоди.

Икромиддин Остонақулов,
тарих фанлари доктори

Азиз Остонақулов,
ЎзМУ магистри

Масъул муҳаррир:
Насимхон Раҳмонов,
филология фанлари доктори, профессор

ББК:84(5Ў)1

ISBN 978-9943-317-97-0

© «ADIB» nashriyoti, 2012.

Ушбу китоб академик Воҳид Абдуллаев ҳамда Шарқ адабиёти билимдони Жамеъ Самарқандий – Абдулқадир Азизов ва барча адабиётшунос устозларнинг муқаддас хотирасига бағишланади.

Марғилон шаҳрининг қозийи калони домла Хожажон Қози Рожий бирлан маърифат пайдо айладим. Аруз фанида кўп моҳир киши экандур. Туркий ғазал машқида табъи кўп латиф ва равон эрмиш. Амир Алишер Навоийнинг бир ғазалига қилган мухаммаси кўп мустаҳсан кўринди. Писанида атвор ва ҳамида афъол киши экандур. Тариқат йўлига кирган, муҳаббатлик киши экандур.

Зокиржон Фурқат

МАРҒИЛОНЛИК АЛЛОМА ШОИР

Мустақиллик имкониятлари бошқа зиёлилар қатори адабиётшуносларга ҳам жўшқин илҳом ва маънавий ҳузур ила баракали ижод қилишга, айниқса матншуносликка оид ишларни жадал суръатларда амалга оширишга йўл очиб берди. Республикамининг барча ҳудудларида маънавий меросимизни қайта тиклаш, унутилган алломалар меросини халққа етказиш бўйича шундай хайрли ишлар амалга оширилмоқдаки, уларни ўқиб улгурмайсан, баҳо бериш ва ўрганишга эса фурсат етишмайди. Бу жуда қувонарли ҳол, албатта. Чунки миллий меросимиз бўстонида “гул кўп, чаман кўп”.

XIX аср иккинчи ярми, XX аср бошларида яшаб, ижод этган марғилонлик шоир ва жамоат арбоби Рожий ижодидан сараланиб нашрга тайёрланган китоб қўлёзмаси билан танишар эканман, юқоридаги фикр кўнглимдан ўтди. Ҳа, бизнинг адабий меросимиз жуда бой, уларни халқ мулкига айлантириш фидойи олимларнинг муқаддас бурчи. Биз ўтган асрнинг 70-йилларида Рожий Марғиноний ижоди ҳақида диссертация ёқлангани, илмий матбуотда мақолалар эълон қилинганидан, аммо шоирнинг шеърӣ тўплами ёки девони нашр этилмаганлигидан хабаримиз бор эди. Мана, ниҳоят филология фанлари номзоди, ажойиб инсон Муҳаммадҷон Мадғозиев шоир асарларини табдил қилибди. Китобни нашрга ҳозирлашда адабий меросимизни муҳаббат билан ўрганувчи истеъдодли шогирдларимиздан бири матншунос олим, тарих фан-

лари доктори Икромиддин Остонақулов ҳам самимий хизмат кўрсатибди.

Нашрга тайёрловчилар шоир меросини саралаш, мавзу жиҳатдан жойлаштириш, луғат билан таъминлаш масаласида жуда зукколик билан иш кўришган. Шў боис ҳам Рожий Марғинович етук олим, буюк мутасаввиф, зуллисонин шоир, халқ манфаатлари учун курашувчи жонкуяр арбоб, эл-юрт урф-одатлари ва менталитетини чуқур билган, замон воқеаларига теран баҳо бера олган донишманд сифатида кўз ўнгимизда намоён бўлиб турибди.

Муқимий, Фурқат, Завқий каби забардаст шоирларнинг катта замондоши бўлган Рожий Марғинович меросининг нашрга тайёрланиши Фарғона адабий муҳити учунгина эмас, балки бутун ўзбек адабиёти учун ҳам катта аҳамиятга эгадир. Китобга Рожийнинг “Ҳайрат-ул-инсон” маснавийси номи сарлавҳа қилиб олинишида ҳам чуқур маъно бор. Чиндан ҳам инсон бу оламга келиб, Яратувчи қудратининг ҳикматларини англаб, ҳайратланиб яшайди, ҳайрат унга умри охиригача ҳамроҳ бўлади, шў ҳайрат билан оламни тарк этади. Қабардин-балқар шоири Қайсин Қулиев айтганидек, “Замин мўъжизалар берару бизга, эвазига фақат ҳайрат сўрайди” (А.Орипов таржимаси). Шоирнинг “Ҳайрат-ул-инсон” маснавийси бизга Алишер Навоийнинг буюк “Ҳамса”си биринчи достони “Ҳайрату-л-аброр” мазмунини эслатади. Учқўрғонлик олима аёл вафотига бағишланган марсияси эса ўзбек адабиётида бутунлай оригинал, ниҳоятда ҳаётий, ижтимоий мазмундор асардир. Рожий ўз асарлари билан ўзбек адабий тилини жонли сўзлашув тилига яқинлаштиришга, ҳажвий ва юмо-

ристик жанрни ривожлантиришга катта ҳисса қўшган дейиш ўринли.

Рожийнинг ғазал ва муҳаммаслари, марсия ва таърихлари ўзига хос асарлар бўлиб, уларни бугунги кун талаблари асосида қайта тадқиқ этиш адабиётшунослигимизнинг галдаги вазифасига киради. Шоир асарларининг бош мақсади инсонни ўзлигини англашга, қалбни поклашга, шу орқали маънавий баркамолликка эришишга чақиришдан иборат. Тўпламда шоирнинг буюк форс шоирлари Ҳофиз, Жомий, Бедил ғазалларига боғлаган тахмисларидан намуналар ҳам бор. Зокиржон Фурқатни ўз тахмислари билан лол қолдирган, улкан рус тарихчиси В.Бартольд билан Шарқ тарихи ҳақида суҳбатлар қурган ажойиб сиймо Рожий асарларининг жорий ёзувда нашр этилиши ўзбек адабиёти мухлислари учун ўзига хос совғадир.

*Нажмиддин Комилов,
филология фанлари доктори, профессор
2012 йил, 14 январь*

ҲАЙРАТ-УЛ – ИНСОН (Маснавий)

Бисмиллаҳи-р-раҳмани-р-роҳим,
Ҳалқайи дарвозайи фазли карим.

Лойиқи ҳамд ул мутаолий сифот,
Қудратининг андагидур коинот.

Розиқи кулл, Холиқи арзу само,
Васфи демак бирла бўлурму адо?!

Қодири Ҳай, зул-минани баркамол,
Подшоҳу Мустамиру безавол.

Ажз они шаънидадур нораво,
Ҳаргиз анинг ҳукмига йўқ можаро.

Ҳазрати Қайюму Назиру Қадим,
Макрамати шомилу лутфи амим.

Ҳукмидадир они замину замон,
Қудратидин дойир эрур осмон.

Амридадур ер юзида ҳар на бор,
Хок ани бир халқи эрур хоксор.

Қилса карам бўлгусидур ҳар ғулом,
Шоҳи фалак қадри рафиъул мақом.

Қудратининг саҳфасидин қилди Ҳақ,
Жаннатининг бир жузъи саккиз варақ.

Меҳри билан зийнат олибдир само,
Наздида бир шам қўлида гадо.

Шом ўзининг сойили бир бандаси,
Устидадур они сияҳ жандаси.

Амри билан чарх югурган ғулом,
Хизматида Арз давому-л-қиём.

Бу фалаки қатба қату пургудоз,
Наздидадур беқадр мисоли пиёз.

Этса гадо ёки ато қилса мол,
“Қад важбал шукру ало кулли ҳол” .

Бирни баланд айласа, гар бирни кам,
Қайда дегай бандаси лоу ниам.

Банда агар этса савобу назил,
Ёки қилур журм қатъи сабил.

Қаҳр анга этса ўзи шармандаси,
Қилса мунга лутф буюк бандаси.

Ҳазратига иззат ила йўқ камол,
Зоти гунаҳ бирла топурму завол.

Ҳарна қилур қудрат ила ул ғафур,
Собир эрур бандаларига Шакур.

Аҳли жаҳон сиррига доно эрур,
Ҳар нимаким қилса тавоно эрур.

Бирни қилур давлат ила сарфароз,
Бахмал уза айлагуси хоби ноз.

Баъзини йўқ кулбасида бўриё,
Фақри ано шиддатига мубтало.

Бирга бериб аҳлу аёли касир,
Наздидадур шакли фалак бир фатир.

Бирни қилиб лаълу жавоҳир ба каф,
Умр ичида бермади анга халаф.

Баъзисига берди мақоми рафиъ,
Қилди жаҳон аҳлини анга мутеъ.

Баъзисидур гулхан аро хоксор,
Устида йўқ пираҳани жуз ғубор.

Баъзисининг бошидадур тожи зар,
Хайлу сипаҳ касратидин пурзафар.

Фарқатида бирни наमतдин кулоҳ,
Лашкари ғам ичра аламдори оҳ.

Моли падар бирла бировда ғурур,
Илгида зар, устида бурда самур.

Баъзисидур лучу ятим бепадар,
Қўз ёшидин доманидур пур гўҳар.

Баъзисига берди ақори замин,
Манзилини қилди чу хулди барин.

Баъзисининг буқъасидур эски ғор,
Дўзахининг гўру каби тангу тор.

Бирда анор оби билан ангубин,
Олмаю нок бирла боғи оташин.

Бирнинг эрур олдида хони шакар,
Баъзисининг тўъмаси хуни жигар.

Бирда эрур сўйи фаранг иртисол,
Моли гарон бирла батасхили мол.

Баъзи миниб лоша хари белажом,
Озим эрур жониби Байту-л-ҳаром.

Бирни касал шиддатидин қилди шол,
Хоби хори касратидин қадди дол.

Баъзисидур ҳалқаи боби табиб,
Баски сиҳат шарбатидин бенасиб.

Бирга бериб хулқи ҳушу ҳусну зеб,
Халқ ичида қилди малойик фиреб.

Баъзи кариҳманзару пуршўри шарр,
Сўҳбат ила “талъат”идин ал-ҳазар.

Баъзи кийиб қатба қату навба нав,
Рахши они бод каби тезрав.

Бирни тўну пирахани юз ямоқ,
От узаси анга фалақдин йироқ.

Бирни қилиб масканини хонақоҳ,
Фикри Худо, зикри ани – “Ё Илоҳ”.

Баъзисидур майкада ичра муқим,
Кўнгли жаҳон таънаси бирла ярим.

Бошидадур баъзисини юз таёқ,
Оташи ғам бирла дили доғ-доғ.

Баъзини йўқ тўмасига нони жав,
Бирни тўни ҳинди қўлида гаров.

Айшу тараб бирла бири комкор,
Мотам ила баъзи сияҳрўзгор.

Баъзисини халқ ичида қадри беш,
Бирни дили зиллат ила реш-реш.

Баъзисидур давлат ила вақти чоғ,
Баъзисидур кулфат ила бедимоғ.

Бирни қилиб маст, бировни сатанг,
Бирни қилиб гунг, бировни гаранг.

Иззу ғино бирла бировда хуруш,
Баъзи жаҳон ҳасратидин захр нўш.

Ҳасрат ила баъзи бошин қашлаган,
Қарзи келиб доманини ушлаган.

Айши эрур бирни ба важҳи атам,
Ғам юкидин баъзисини қадди хам.

Бирни хароб айлади заъфи бадан,
Баъзисини тоқияси ним шикан.

Бирга бериб шавкат ила карру фар,
Баъзисидур халқ ичида гунгу кар.

Бирга бериб жуфт, қилиб бирни тоқ,
Баски, бири бою, биридур қашшоқ.

Бирга хирад берди қилиб ҳуш ёр,
Аҳли жаҳон шевасидин дил фиғор.

Бирни жунун бирла қилиб бешуур,
Санги жафо топти бошида судур.

Давлат ила баъзиси олимақом,
Бирни боши остидадур ғишти хом.

Бирни қилиб толиби касби улум,
Фисқ иладур баъзи жоҳилу залум.

Бирда жаҳон ҳашматидин ифтихор,
Баъзи фано мулкидадур хоксор.

Бирни қилиб армани, бирни жуҳуд,
Жумласидур қудратидин бир намуд.

Баъзи фалак ҳасратидин сийна чок,
Кулфатининг касратидин дарднок.

Баски эрур чархи тазаллум санад,
Аҳли жунун бўйнига илди намад.

Турфа ситампеша эрур воқео,
Бу фалаки кийнавари пуржафо.

Золи фалак кўҳна эрур пушти хам,
Пешаси – атфолига қилмоқ ситам.

Кўрки, жаҳон томига чархин қуруб,
Ўлтирадур тескари айлантуруб.

Зоҳир эрур кажлиги рафторидин,
Эмин эмас халқ ани озоридин.

Боиси – ошубаи хосу омм,
Доираи фитнадур ул чархи ном.

Бўлса ниши жамиятидур адим,
Доираи фитна аро мустақим.

Они жафо тиғи эрур офтоб,
Офат ила анга берилмишди тоб.

Ғамдин улус аҳли эмасдур нари,
Чашмаи саъд ахтаридир ҳар бири.

Қилсам агар оҳ мане дилфигор,
Моҳ юзин оҳим этар доғдор.

Лойиқ эрур кечалари то саҳар
Нолаларим Хулкарини қилса кар.

Топсам эдим даст мане дарднок,
Айлар эдим субҳ яқосини чок.

Бўлса на ҳуш шом ани оҳ-оҳ,
Дуди дили чоким ила рўсияҳ.

Раъд эмас, ғулғула вақти ҳамал,
Бўлди иссиқ оҳим ила кўкйўтал.

Айламагим шиква мани пуртаъаб,
Дема фалак гардишидин бесабаб.

Зулм карам аҳлига ҳаддин зиёд,
Кимга қилай арз, қилай кимга дод?

Комдаким сифла эрур дилнавоз,
Аҳли хирад ҳайлигадур лутфи оз.

Сифлададур сийму зару обрў,
Фазл элидур чашми тару оби рў.

Тонг эмас ул ғафури соҳиб карам
Айласа мағфур бу Рожийни ҳам.

НЕЧУК ЖОНМАН

(Рожийнинг ўз нафсини маломат қилиб ёзганлари)

Нечук жонман, паришонман, сару по айбу нуқсонман,
Ёмонман, йўлдан озғонман – на инсонман, на ҳайвонман.

Абас умримни ўтказдим, гунаҳлар дафтарин ёздим,
Маосий даштида оздим, тополмай йўлни ҳайронман.

Хисолимдан уётқонман, гунаҳ лойиға ботқонман,
Худойимни унутқонман, нечук дерман “Мусулмонман”?

Ўтуб кетти маҳу солим, оқарди сочу соқолим,
Дигаргун бўлмади ҳолим, маолимдин паришонман.

Олиб касбу ҳалолим деб, ҳақи мардумни молим, деб,
Есин аҳлу аёлим, деб югурган қавли ёлғонман.

Амал – уқбони даркори, бу дунёдир экинзори,
Ҳусулим – маъсият бори, гунаҳ киштига деҳқонман.

Ўғул-қизлар қиёматда, қочар мазмуни – оятда,
Алар деб ман ҳалокатда, жаҳон расвоси нодонман.

Бўйинда ишқ завқи йўқ, дилимда Ҳақни шавқи йўқ,
Тилимда тавба-тақво йўқ, ғариқи баҳри исёнман.

Кўруб лутфу амимингни, тотуб нозу наъимингни,
Тонуб нори жаҳимингни, таажжуб, аҳли кўфронман.

Қарибман – танда зўрим йўқ, йигитликдин шуурим йўқ,
Гуноҳимдин ҳузурим йўқ, на суд эмди, пушаймонман.

Бу дунёнинг вафоси йўқ, яқин билдим, бақоси йўқ,
Ажал дардин давоси йўқ, на қилғоймен – харосонман.

Жаҳон кўҳна работ эркон, мўсофирлар қўниб ўтгон,
Адам саҳросига кетгон, манам бир лаҳза меҳмонман.

Нетарман гўр азобига, малойикни жавобига,
Қиёматни ҳисобига, ёмон олуца домонман.

Турар маҳшарда ғавғолар, бошимда қанча савдолар,
Бўлурман анда расволар, на қилғум, аҳли туғёнман.

Қани Жамшид тахтида, Скандар борму бахтида,
Манам ўткинчи вақтида, гадоман – гарчи султонман.

Қулунгдирман манам, Ё раб, гуноҳимдин на ғам, Ё раб,
Агар қилсанг карам, Ё раб, зиҳи мамнуни эҳсонман.

Ҳазорон оҳу вовайло, ўзунгдин бўлмадим огоҳ,
Ҳидоят қилмасанг, Аллоҳ, аро йўлларда қолғонман.

Иноятлик илоҳимсан, паноҳим, тақягоҳимсан,
На қилсанг подишоҳимсан – санга бўйнушни сунгонман.

Гуноҳим ҳаддин ошти, лек ғуфронингга Рожийман,
Қиёмат шиддати ваҳми билан тарсону ларзонман.

АЙТИНГ СЎЗИМНИ ФАРЗОНАЛАРГА

Айтинг сўзимни фарзоналарға,
Таън этмасунлар девоналарға.

Дунё матоин ҳар сифла олсун,
Манзур эмасдур мардоналарға.

Ошди ҳуморим, майхона пири,
Мўҳтож ўлубман паймоналарға.

Шаҳларни қасри вайрона бўлгон,
Қилманг таманно кошоналарға.

Дилларда доғинг зебо эмасму,
Гўё нуқатлар домоналарға.

Дунё сўзига солма қулоғинг,
Ғафлат етурғон афсоналарға.

Уқбо матоин арзон олурсан,
Кўздин тўкилгон дурдоналарға.

Ишқинг ўтида куйсун, кул ўлсун,
Шамъингни кўрсат парвоналарға.

Кўб беҳабарсан май нашъасидин,
Таън этма, зоҳид, мастоналарға.

Нассоҳи қудрат ёзмиш азалда,
Ҳар хайру шаррни пешоналарға.

Бу соддарўлар миръоти ҳақ, деб,
Солди назарни жононаларға.

Вайрон кўнгуллар Ҳақ мазҳаридур –
Ганж ўлди пинҳон вайроналарға.

Ашким қаноат аҳлига, яъни –
Айши жаҳонда шоҳоналарға.

Асрори ишқинг элдин ниҳон тут,
Айтиб бўлурму бегоналарға.

Тухми риёдур илгингда тасбеҳ,
Фахр этма, Рожий, бу доналарға.

**Рожий Марғинойининг “Айтинг сўзимни”
ғазалига боғланган тахмис, мураббаълар ва мухам-
масларига мусамманлар**

РОЖИЙ ҒАЗАЛИГА НОДИМ ТАХМИСИ

Қисмат бу эркан ҳайронларға,
Бошим етурмиш остоналарға,
Қилмиш ҳавола майхоналарға,
Айтинг сўзумни фарзоналарға,
Таън этмасунлар девоналарға.

Дийдори Ҳақдур матлаб – туну кун,
Фарёду оҳим беҳад, жигар – хун,
Бўлманг бу гетий айшига мафтун,
Дунё матоҳин ҳар сифла олсун,
Манзур эмасдур мардоналарға.

Умре эрурким мен ғам асири,
Сийнамга ботган меҳнатни тийри,
Афтодаларни сан дастгири,
Ошти хуморим, майхона пири,
Муҳтож ўлубман паймоналарға.

Доим эмастур бу айши даврон,
Чун барқ ўтгай тиру шитобон,
Эй аҳли жоҳу ҳашматли ёрон,
Шаҳларни қасри вайрона бўлгон –
Қилманг таманно кошоналарға.

Йўқтур жаҳонда сандек парирў,
Оромижону хушхўю дилжў,
Эй сарвиқомат ёри суманбў,
Дилларда доғинг зебо эмасму,
Гўё нуқатдек домоналарға?

Атри бақодин хуш қил димоғинг,
Бу хокдондин кесгил оёғинг,
Ишқ ичра басдур бу дарди доғинг,
Дунё сўзига солма қулоғинг,
Ғафлат етурғон афсоналарға.

Кўп йиғла бунда, унда кулурсан,
Оинаи дил равшан қилурсан,
Ҳақ раҳматиға восил бўлурсан,
Уқбо матоҳин арзон олурсан,
Кўздин тўкилгон дурдоналарға.

Токай фироқинг шомида қолсун,
Жонига шавқинг барқи чақилсун,
Хуснингни кўрсун – ўлсун, қутулсин,
Ишқинг ўтида куйсун, кул ўлсун,
Шаъмингни кўрсат парвоналарға.

Эт кўзни равшан дил сурмасидин,
Чек қўл бу дунё хору хасидин,
Топмай димоғинг жонон исидин,
Кўп беҳабарсан май нашъасидин,
Таън этма, зоҳид, мастоналарға.

Асрори ишқи юз минг варақ деб,
Ошиқни меҳри рўйи сабақ деб,
Рўзи азалдин бу бир насақ деб,
Бу содарўлар миръоти Ҳақ деб,
Солди назарни жононаларға.

Бўлма бу фоний оламда ғамгин,
Тут шод ўзунгни, эй оқибатбин,
Бўл рози, солма жабҳанг аро чин,
Нассоҳи қудрат ёзмиш азалдин,
Ҳар хайру шарни пешоналарға.

Эй аҳли жоҳу давлатға мағрур,
Бўлманг фаноу фақр аҳлидин дурр,
Айланг аларни дилшоду масрур,
Вайрон кўнгуллар ҳақ мазҳаридур –
Ганж ўлди пинҳон вайроналарға.

Йўқ эътибори дунё замини,
Ҳирсу ҳавасни бил хўшачини,
Билгум гадойи они яқини,
Рашким қаноат аҳлига, яъни
Айши жаҳонда шоҳоналарға.

Қил бандалиқдин кўнглунгни танзих,
Ранжу риёзат чек, айла танқих,
Нодим бу сўзни дер санга тасриҳ,
Тўхми риёдур илқингда тасбех,
Фахр этма, Рожий, бу доналарға.

РОЖИЙ ҒАЗАЛИГА ЙЎЛДОШХОЖА ДОҒИЙ НАМАНГОНИЙ МУРАББАЪСИ

(Одатда ғазалга тахмис боғланади – бешлик юзага келади. Бу ерда Доғий ўзидан икки мисра қўшган ва мураббаъ шаклига келтирган. Бундай усулни адабиётимизда кам учрайдиган ўзига хос ҳадиса, деб қараймиз)

Пири муғоно майхоналарға,
Сиз нозир аҳлу бегоналарға,
Айтинг сўзумни фарзоналарға,
Таън этмасунлар девоналарға.

Сандин на молу на от қолсун,
Табли маломат бошингда чолсун,
Дунё матоҳин ҳар сифла олсун,
Манзур эмасдур мардоналарға.

Махмурийларни Сиз дастгири,
Нўлгайки бўлсам мен бода сери,
Ошти хуморим, майхона пири,
Мўхтож ўлубман паймоналарға.

Маҳмур қўймас бу аҳли даврон,
Қилсанг агарчи айвону Кайвон,
Шаҳларни қасри вайрона бўлғон –
Қилманг таманно кошоналарға.

Рухсори олинг раъно эмасмү,
Кўрганда мардум шайдо эмасмү,
Дилларда доғинг зебо эмасмү,
Гўё нуқатлар домоналарға?

Ҳарчанди кўпдир кўнглида доғинг,
Кўп хира қилма ғамдин чироғинг,
Дунё сўзига солма қулоғинг,
Ғафлат етурғон афсоналарға.

Дунёни мардлар дилдан солурлар,
Зоҳирда гарчи маҳрум қолурлар,
Уқбо матоҳин арзон олурлар,
Кўздин тўкилгон дурдоналарға.

Жоно, жамолинг кўрсин, қул ўлсин,
Ҳам бекулоҳу бекачкул ўлсун,
Ишқинг ўтида куйсун, қул ўлсун,
Шаъмингни кўрсат парвоналарға.

Онларнинг эрмассан зумрасидин
Ким, олмагансан ишқ баҳрасидин,
Кўп беҳабарсан май нашъасидин,
Таън этма, зоҳид, мастоналарға.

Тағйир бўлмас макру ҳиялдин,
Ҳам нафъ йўқдур жангу жадалдин,
Нассоҳи қудрат ёзган азалдин,
Ҳар хайру шарни пешоналарға.

Ҳуснин зухури “мин зоти Ҳақ” деб,
Тафсири яъни оёти Ҳақ деб,
Бу содарўлар миръоти Ҳақ деб,
Солди назарни жононаларға.

Табъи расолар чун мажмаридур,
Кўз ёши баҳри раҳмат таридур,
Вайрон кўнгўллар ҳақ мазҳаридур –
Ганж ўлди пинҳон вайроналарға.

Элга агарчи ноаҳл таъни,
Қўймай кўнгилдин асло бу маъни,
Рашким қаноат аҳлига, яъни
Айши жаҳонда шоҳоналарға.

Қилсанг амални ҳар ишда таржиҳ,
Доғий санинг-ла афкори тақбиҳ,
Тухми риёдун илкингда тасбеҳ,
Фахр этма, Рожий, бу доналарға.

КЎЗДИН НИҲОН ЭМАСМУ?

Баҳри фано ҳубоби тухмат нишон эмасму?
Бир дам билан вужудинг кўздин ниҳон эмасму?

Кўрдинг шарар намудин – бир лаҳзада адамдур,
Фурсат ҳаётимизга андак замон эмасму?

Олуда қилма жонни аълои Иллиюндин,
Келган яна уружи то ломакон эмасму?

Унвони ғам ёзарда сийнамнинг саҳфасига,
Оҳиста чек рақамни, дил нотавон эмасму?

Маллоҳи аҳли дониш баҳри ҳақиқатинда,
Фарқ ўлгуси бу дарё, кўп бегарон эмасму?

Дунни азиз этибдур давроннинг инқилоби,
Вазъи замонани кўр: ер – осмон эмасму?

Тайрони ломакондур жон тайрин иқтисоси,
Болу парин ёзурга тан ошён эмасму?

Навбат билан адамга бир- бир сафар қилурмиз,
Дунё – саройи фоний, эл – карвон эмасму?

Амният истар эрсанг, тарк айла хонумонинг,
Вайроналар ҳарими доруломон эмасму?

Беҳуда сарф этибмиз нақди ҳаётимизни,
Уқбони тожирига бу иш зиён эмасму?

Таҳқиқ дийдасини ибрат билан очиб кўр,
Ашё мазохарида зоти аён эмасму?

Дашти фано тариқин азм айлагон кишига,
Дунёни бу матои бори гарон эмасму?

Бу гулистон ичида боди хазон ғамидин,
Гул ғунчасин дилида бир парча қон эмасму?

Зоҳир чаман гулини рангу бақоси йўқтур,
Ботин кўзинг очиб кўр, дил гулистон эмасму?

Субҳи тараб дамиға шоми ғами қариндур,
Гаҳ хузну гаҳ масаррат расми жаҳон эмасму?

Эл жисмини яшурғон суртиб лабига туфроқ,
Сандуқи сийнасиға бу хокдон эмасму?

Расволиғимға боис тулғи амал ва гар на,
Ҳар кундаги маошим – бир парча нон эмасму?

Ишқ ўтининг гудози дилдин асар берибдур,
Хунобаи жигардин ашким равон эмасму?

Мумкин эмас қазонинг дастидин эмин ўлмак,
Бу шаҳнанинг асири пиру жавон эмасму?

Эй гулшан андалиби, ҳасрат билан наво қил,
Бу навбаҳор ақиби фасли хазон эмасму?

Дунё танаъумини занбурлик асал бил,
Нўши – лазиз, аммо ниши ёмон эмасму?

Аҳли шараф жаҳондин саҳти насиб ўлубдур,
Ҳар кун Ҳумо ғизоси қоқ устихон эмасму?

Эй даҳри бемурувват, тоқай ситам қилурсан,
Ғам заҳмидин бу маҳзун озурдажон эмасму?

Эй соҳиби суҳанвар, беҳуда тўкма гавҳар,
Дил ғазнасиға дўстлар, тил посибон эмасму?

Рожий, ҳусули матлаб Ҳақ дарғаҳидин ўлғай,
Ҳар хастанинг паноҳи ўл остон эмасму?

ФАЙЗИ БАҲОР ЭМАСМУ?

Дил ғунчадек тугилган бир тангу тор эмасму?
Аммо ёзилса бори файзи баҳор эмасму?

Ҳар ғунча моядори кўп кўнгли тор эмасму?
Чангига нақдин ўлгон навкисадор эмасму?

Ғам бирла шодмонлиг субҳ ила шом тавъам,
Гул ғунчасида хору ганж ила мор эмасму?

Йўқдур дилимни нақди қадри била ривожи,
Халқ ичра бу зари қалб беэтибор эмасму?

Ёшликда бошлиғ олгил дил уқдасин очурға,
Ғунча кўзида шабнам оинавор эмасму?

Оламни саҳфасига икки варақ ёзилғон,
Девони қудратидин лайлу наҳор эмасму?

Қудрат тағаннуси-ла мизроби кун фикондин,
Имконни маҳфилига шўр ошкор эмасму?

Соҳиб самар шажарлар боғ ичра сарнигундур,
Сарви баланд ўлонлар бебаргу хор эмасму?

Фони сародин олдинг ажноси маъсиятни,
Маҳмилкаши фаноға ортиқча бор эмасму?

Дашти фано ғизоли ваҳшатасар, вужудинг,
Шери ажал алиға бир кун шикор эмасму?

Ҳар бир жигарни қони дилларни доғи бирлан,
Саҳрони доманида ер лолазор эмасму?

Шом охирида субҳ бир мадди оҳ ул ҳам,
Зулматни доманидин үчғон ғубор эмасму?

Дунёни гулшанида дил ғунчасин кўзига,
Ғам захмини урарга бир неча хор эмасму?

Хони карамдин ўлмиш ҳар кимсанинг умиди,
Рожийки бенаводур уммидвор эмасму?

РОЖИЙ ҒАЗАЛИГА НАДИМИЙ ТАХМИСИ

Авлоди одамизод домонкашон эмасму,
Жоми жаҳон майидан журъачашон эмасму,
Тан ичра жон нишони тиғи камон эмасму,
Баҳри фано ҳубоби тухматнишон эмасму,
Бир дам билан вужудинг кўздин ниҳон эмасму?

Дунёни неъматини ёзган азал қаламдур,
Сарлавҳага қўйилган ризқинг учун рақамдур,
Кимики роҳат истар, ул соҳиби аламдур,
Кўрдинг шарар намудин бир лаҳзада адамдур,
Фурсат ҳаётимизға андак замон эмасму?

Ўтти неча эранлар машҳури жумла офоқ,
Шўҳратни соясида кўрдингки, қолмади соғ,
Боди хазон етишгач, тўккай дарахти япроқ,
Эл жисмини яширғон суртиб лабига тупроқ,
Сандуқи сийнасиға бу хокдон эмасму?

Кетгай ҳамиша ўнг иш юрмишда чаффасиға,
Дунёни кори-бори аксинча – ёппасиға,
Оғушта одамизод то сур навҳасиға,
Унвони гам ёздурда сийнамни сафҳасиға,
Оҳиста чек рақамни, дил нотавон эмасму?

Чексанг назар қай ерга доми жаҳон каминдур,
Чун бешада жўш айлар рўйи ҳама заминдур,
Осори рўзи маҳшар билмас кими яқиндур,
Субҳи тараб дамиға жоми ғами қариндур,
Ғаҳ ҳузну ғаҳ мусаррат вазъи жаҳон эмасму?

Неча азиз эраннинг кўзда равони оби,
Зулматда кеча-кундуз келмас кўзига хоби,
Ҳеч кимса фарқ қилмас қилғон хато, савоби,
Дунни азиз этубдур давронни инқилоби,
Вазъи замонани кўр – ер осмон эмасму?

Мақсудға етмак, ўйла, бўлмас сани осонинг,
Чарчар отинг бу йўлда – кўпдур баланд довонинг,
Ожизлигингга иқрор қилсун бу дам равонинг,
Амният истар эрсанг тарк айла хонумонинг,
Вайроналар ҳарими доруломон эмасму?

Ўзлукда ўтса ҳар ким машғул бўлиб ишиға,
Чеккони меҳнат ўлғой олтину кумушиға,
Қолмас бу хайли инсон дунёни ташвишиға,
Дашти фано тариқин азм айлағон кишиға,
Дунёни бу матойи бори гарон эмасму?

Дарди дилинг тузалмас гарчанди минг даво қил,
Сабру қаноат ила касбингни хуш ризо қил,
Дил ғунчаси очилмас – бағринг эзиб адо қил,
Эй гулшан андилиби, ҳасрат билан наво қил,
Бу навбаҳор ақиби фасли хазон эмасму?

Бўлсанг сихат жаҳонда ўзингни бир касал бил,
Қилсанг ҳамиша тоат гўёки беамал бил,
Тамсил илмини ўқиб оламда кўп масал бил,
Дунё танаъумини занбурлик асал бил,
Нўши – лазиз, аммо ниши ёмон эмасму?

Ошиқ элиға лаззат ишқинг майидин ўлғой,
Жон нағмаси тан ичра нозинг найидан ўлғой,
Коми Надимий доим мақсад пайидан ўлғой,
Рожий, ҳусули матлаб Ҳақ даргаҳидин ўлғой,
Ҳар хастанинг паноҳи ул остон эмасму?

ЗОР ЭТДИЛАР

Мани мунча ишқ ичра зор этдилар,
Кўзим ёшини шашқатор этдилар.

Солиб бошима ишқ савдосини,
Нетай, мажнуншиор этдилар.

Жунуни қафас ичра ман телбани,
Гирифтори лайлинигор этдилар.

Ғурури ишқда мисли Фарҳод этиб,
Бало тоғида дилафгор этдилар.

Фироқидин ўлдим, келиб зоғлар –
Таним тўъма айларға ор этдилар.

Қилиб кўйида телба итдек мени,
Бу водий аро беқарор этдилар.

Муҳаббат танобин солиб бойнима,
Олиб кўйида сангсор этдилар.

Тўкиб қон ёшим дийдалар мардуми
Ниҳон сиррими ошкор этдилар.

Кеча муғбача дайр аро май суниб,
Мани масту беқарор этдилар.

Паричехралар соғарчилар расми, деб,
Ғаҳи масту, ғаҳи ҳушёр этдилар.

ДЕ

Мани, Рожийни, дард эли телба, деб,
Биҳамдуллоҳ, эътибор этдилар.

ҲАСРАТИНГДА

Ҳасратингда ман янглиғ неча дил паришонлар,
Пора-пора қилмишлар йиртишиб гирибонлар.

Бода бирла гарм ўлдинг, очмоғимга рўхсат бер –
Қат-бақат қаболардин тугмаи гирибонлар.

Сурмаи мижанг саф-саф ўлтириб ўқ отмишлар,
Ҳинду лашкари янглиғ қасд этуб мусулмонлар.

Сўзлашиб даҳонингдин базм этиб гулистонда,
Кўрки, ғунча атфолин қониға бўялғонлар.

Гулшани рўхинг ичра сабзаи хатингму, ё –
Чашмаи ҳаёт узра даста-даста райҳонлар.

Халқа-халқа кокиллар гирди оразинг узра –
Аждаҳо каби ҳуснинг ганжиға ниғаҳбонлар.

Сурмадин қаро кийган ўлдуруб тағофилдин,
Мотамида рақс айлар икки халқа мўжгонлар.

Ёзди котиби қудрат, кўрки, хуш қаламлики,
Икки қошни ҳуснинг саҳфасида унвонлар.

Гулшани малоҳатнинг боғбони, манъ этма,
Узсам ўз қўлим бирла икки нори пистонлар.

Нозпешаи бебоким, шўхи раёҳин чоким,
Жон олурға чолоким келмадиму, ёронлар?

Бир парининг дастидин телбалик ғамим тинмай,
Ёғдирур жафо тошин бошима ёш ўғлонлар.

Сўрсам ул қошиниким саҳфаи узорида,
Нунвал – қалам дерлар бир неча сүхандонлар.

Найлайин муҳаббатнинг шахнаси қўлим боғлаб,
Ишқнинг таноби-ла кездирур биёбонлар.

Кўрмаган жафоларни кўрсатурсан, эй афлок,
Юргузиб бошим узра бир тўққиз тегирмонлар.

Рожий, оҳинг ўтидин ўт тўташти оламга,
Тоғлар қилиб нола, титрар еру осмонлар.

ЧАШМАИ РИЗВОНИДИН

Мурда жисмимни ҳаёти чашмаи ризвонидин,
Минг ажални аччиғи ширин лаби ҳижронидин.

Лашкаредурким ясабдур ул шаҳи иқлими ноз,
Дину дил яғмосиға бир неча саф мижгонидин.

Ул қалам қошеки гирди мусҳафи руҳсорида,
Сураи “Нун” узра нунеким хати Қуръонидин.

Мардуми дийдамдин олмиш об ул ҳам, ким эрур
Нух тўфони сиришким қатраси селобидин.

Ул қиёмат жилва, шўҳи фитнажў маҳбубеким,
Рўзи маҳшар пурғубор жунбуши мужгонидин.

Ҳусни хуршиди руҳинг шавқи-ла анжумдин малак
Бир неча равзанлар очмишдур фалак айвонидин.

Дастпарварди назокат ноҳуни барги гули,
Занглар тутмиш тағофил кушталарни қонидин.

Оразинг лавҳида токим хат чиқорибдур савод,
Фитнаи сармашқ ёзилди ҳуснини девонидин.

Ёрдин айрилмағим истар рақиб, айрулмасун –
Макри шайтон бирла, ё Раб, ҳеч киши имонидин.

Рожий гулруҳлар ҳавоси бирла ғамдин ори бор,
То баланд ўлди қадим нахли жаҳон бўстонидин.

ЙЎЛ БИЛИБ ЮР
(Қозиларга насиҳат)

Йўл билиб юр, қози, эл сайлови бор,
Йўлда эллиқбошиларнинг ғови бор.

Овчилар қўймас амал яйловида,
Қайси ерда кўрса парбеҳ ғови бор.

Туфлаб отмоққа қазо яйловида,
Яхши мерганларга тўнғуз ови бор.

Қози, ҳозир бўл шаётин хайлидин,
Хамла қилгон қанча ёпун ёви бор.

Пул билан ўтсанг қазо сарҳаддига –
Пулсирот остида ўтлуғ зови бор.

Оре, тўфони балодин ўткали –
Заврақи мансабни пулдин чови бор.

Шаръи қонуни хилофи ҳукмиға –
Охиратни судида тергови бор.

ҚОЗИ ИСҲОҚ

Қози Исҳоқ эрди саҳро говидин,
Ирғиб ўтган ҳар балони ғовидин.

Кўрди элликбошилар қассобини –
Қочти ҳурқуб ўтлоғон ўтловидин.

Ўтса осон Сирдарёсидин сузиб,
Ваҳм қилмай ҳар қайиқнинг хов(ф)идин.

Тоза қилсун бу музолим чиркини –
Ҳақ таоло оби раҳмат новидин.

Гов эди ул тулкидин қочғон эди,
Шояд ирғиб ўтса дўзах зовидин.

Карк чопти они ўтлов жойиға,
Топти нусрат тулкини ёндовидин.

Эмди, ёраб, карки заҳматдийдани
Сақлагайсен овчиларни овидин.

Овчи кимдур, яъни, элликбошилар,
Жонлиғ ахтарган амал яйловидин.

Ул вабодур ё қизил юзлик бало,
Аждаҳому ёки ёпун ёвидин.

Марсиялар
МАРФИЛОНЛИК УСМОНХОЖА АЪЛАМ ВАФОТИҒА
МАРСИЯ-ТАЪРИХ

Фано майдонидин ким юрмай ўтти,
Қазони қаҳрамонин сурмай ўтти?

Ўрин ахтаргувчи ҳар олий мансаб,
Қазо етди – ўрнидин турмай ўтти.

Бири келди-ю навбат бирга етди,
Туриб кетгон келиб ўлтурмай ўтти.

Қазо девониға ёзган сижилни
Ким ул ҳукмин бажо келтирмай ўтти?

Алар дастадаги муҳри қазони,
Қазо келса қачон синдурмай ўтти?!

Бу майдоннинг самарли қайси нахлин
Ҳазонни сарсари синдурмай ўтти?

Бинойи давлатини қайси содот
Ҳаводис селиға буздурмай ўтти?

Бу мазраъдин ҳаётин хирманини
Фано барқи қачон ёндурмай ўтти?!

Асолат гулшанини қайси баргин,
Тегиб ғам жоласи сўлдурмай ўтти?

Ким онлардин ҳаётин заврақини
Жаҳон гирдобини сүздурмай ўтти?

Бу маҳфилдин ажал соқийси кимға,
Ўлумни шарбатин сүндурмай ўтти?

Фалакни золи кимнинг туфроғини
Элакдин ўтказиб тўздурмай ўтти?

Лаҳад дарвозасидин қайси сардор,
Белин букмай, бошин индурмай ўтти?

Бу дунё кўчасидин қайси отли,
Адам сори дўнонин бурмай ўтти?

Бошини косасини қайси сарвар,
Лаҳад туфроғиға тўлдурмай ўтти?

Ажал кимнинг ёғочли маркабиға,
Аёқдин қолдириб миндирмай ўтти?

Тараб жомини ким тутди қўлиға,
Ажалнинг шарбатин тўлдирмай ўтти?

Бу саҳрони ҳавоси ҳар қуюнға,
Бошин айлантириб тиндирмай ўтти?

Қани бир дасти болоким бошиға,
Ажални муштини тугдирмай ўтти?

Ўлим шаҳбозини сарпанжасидин
Ким ул болу парин юлдирмай ўтти?

Бу зулматхонадин бир дам ёруғлик,
Шарарни лаъмасидек турмай ўтти.

Бу дунё аруси мардоналарни
Тасарруф қилғали қўйдирмай ўтти.

Жаҳондин ўтти ҳар ким юк кўтармай
Шаётин қувласа туттирмай ўтти?

Бу қаттиқ йўлда дунё тутмаганлар
Оғир юкдин белин толдирмай ўтти.

Бу йўлда катта давлатлик мусофир,
Қўлидин нақдини олдирмай ўтти?

Жаҳон молини ютган ҳар мукаммир
Даме охир қачон юттирмай ўтти?

Жаҳондин ўтти Усмонхожа аълам,
Тажаммулни дўконин қурмай ўтти.

Беҳишт айвониға маъво қилурға
Бузуқ вайронасин туздирмай ўтти.

Фароғат бирла бошин қашлатурға,
Фалак тирноғини ўстирмай ўтти.

Беҳишт озодаларнинг жойидур деб,
Бу дунё гардини юқтирмай ўтти.

Қазо майдонида жавлон қилурға,
Тақозони саманин бурмай ўтти.

Ажал сарпанжасидин қайси жадди
Муборак жуббасин юлтирмай ўтти?

Қазо бирлан ото-бобоси ўтган,
Ажаб ўтти – қазо еткурмай ўтти.

Қазо то етгунча ўлдию аммо
Қазо истаб ўзин ўлдирмай ўтти.

Билинтирмай қазо дарвозасидин,
Бошин буркаб қаттиқ чучкирмай ўтти.

Ўринсиз қарзи йўқ, ўтти ўринда
Бировға доманин туттирмай ўтти.

Олиб тақво убудият бўюнға,
Ҳукумат ҳалқасин қоқтирмай ўтти.

Тамаъ дастидаги чопқунчилардин
Ужбин нафсини оздирмай ўтти.

Олиб қочти бошин дору-л-фанодин,
Таалуқ дориға остирмай ўтти.

Ажални панжасин домони йўқ деб,
Бу доманға қаро тегдирмай ўтти.

Қазони кулфатиға тўймаганни
Қачон ғам жомидин тўйдирмай ўтти?

Фалак гумкиннасиға қайси қози
Фалакни золиға ёйдирмай ўтти?

Кироман котибайнға қайси аълам
Ажални ҳукмини ёздирмай ўтти?

Оёғи йўлдин озғон қайси муфти
Жаҳаннам жисридин тўйдирмай ўтти?

Асал деб ким қўлин солди челакка
Арини найзасин санчтирмай ўтти?

Бақо мулкин йўлини билган аълам
Хато, жинкўчалардин юрмай ўтти.

Ажаб ўттики, тўнин доманини
Алойиқ хориға юлдирмай ўтти.

Сипар айлаб бу йўлда жузгирини
Қароқчи тиғиға ўрдирмай ўтти.

Момогулдир ўтти, аммо ғазабдин
Адоват чақмоғин чақтирмай ўтти.

Эмас Мункар-Накир гурзисини –
Қаламдон бирла бирни ўрмай ўтти.

Жаҳаннам ўтига ёнмас – бировни
Ғалат фатво бериб ёндирмай ўтти.

Амал меъзониға, валлоҳи аълам,
Ғуноҳдин заррани солдирмай ўтти.

Мушибатхонасидур талху ширин –
Қачон йиғлаттию кулдирмай ўтти.

Демади бир киши таърихи фавтин –
Ўзининг кимлигин билдирмай ўтти.

Дедимки: “Ўлди Усмонхожа аълам
Ёруғликни юзини кўрмай ўтти”.

ОТУНБИБИ ОБИДАИ СОЖИДА УЧҚЎРҒОНИЙ ВАФОТИҒА МАРСИЯ

(Учқўрғоннинг Қалъаи боло ва Кўчаи поянда қишлоқларида қиз болаларнинг муаллимаси бўлган мазкура шавҳари паҳлавондан тул қолиб, сажжода устида вафот этган эди.)

Сўрдум: “Отун қайга кетди бу жаҳони фонийдин,
Чикмаған мастура эрди кулбаи вайронидин?”.

Етди бу овозаким: “Кетди фано кўҳсорига,
Паҳлавони маргнинг маҳкам тутиб домонидин.

Борди жаннатнинг фазосин Қалъаи болосиға
Кечди Учқўрғонни даштин Кўчаи поёнидин”.

Лоззор ўлди замин гулғунчадек атфоллар,
Хор тирноғидин узган жабҳасини қонидин.

Ҳақни лутфи бўлди қаҳру элни айши бўлди захр,
Тўлди мотам бирла даҳру келди ғам овонидин.

Тоза сувлар бўлди шўру ўлди мардум коми талх,
Шўрликлар дийдаси то тўкди ғам бўронидин.

Ўлди истаршина тошу урди тобутиға бош,
Оғриган кўзида ёшу тўкди қон мужгонидин.

Пир эди кампир эмас, шабзиндадин ортиқчароқ,
Дори дунёга осилган мардлар эшонидин.

Бўлдилар таълиминин қизларни афъолин бори,
Илм билган, хат танишган шаръи қонундонидин.

Айлаб элдин инқитоъ, ё бу дунёдин видо,
Қилди кўп хотун самоу рақс они ҳирмонидин.

Қанча хотун илм билган лек андоқ билмаган –
Дину миллат бобидин, илму адаб девонидин.

Халқ аро мотам бўлиб, қози сақолинини юлиб,
Ғам билан тошуб-тўлуб, кетти қолуб дармонидин.

Мунда кўп хотунчалар чун бўлдилар отунчалар,
Билдилар то қолмади илми салот аҳкомидин.

Ёш ўғиллар мактабе кўрмай адаб чўпин емай,
Бўлдилар бетарбия шохи узун ҳайвони (й) дин.

Бўлди уй вайронаси, хотин элин ғамхонаси,
Ҳар бирин афсонаси бир бошқа ғам унвонидин.

Бирда пирни ғуссасию бирда эрни қиссаси,
Йиғлағон ўн ҳиссаси гардунни чап давронидин.

Зўр экан Қурбон семиз савти йўғон бир модагов,
Сийри иккинчиси озғин сийри (ни) нимжонидин.

Илм элин жуфт айламак жуҳҳолға бир хонада,
Жой бергандин ошиқ йўқми жаҳон зиндонидин?

Зоғ гунгу андалиби хушнаво яъсул қарин,
Ахтариб мийсоқини топдим Худо арконидин.

Йўқмидур қаттиқ вуболи пайрави жуфти бўлиб,
Еса шаккархора тўти муши даштни донидин?

Хотин эр имонини ўргатса келмайдур тили,
Жаҳлдин қолғон учун темурчининг сандонидин.

Бу табаъиндин назиру бу таноқисдин мисол –
Хотун имонини сўзлар, эркаги кетмонидин.

Нофи мушкин оҳу бирлан ёки саргун говидин,
Номуносиб жуфт экан бу даштни сукконидин.

Эркак имони чун сушт, зан дини қавий,
Жаҳли ғолиб мардини бу халқни нисвонидин.

Йиртур эрдилар чиқиб золи фалак кўк масканин,
Кўкка етмаклик йўлин топсайдилар имконидин.

Йўқ экан бу мулкаро бир мард қурбат қилмоқ(қ)а,
Кўрсам эрдим айланардим минг маротиб жонидин!

Хони дунёдин риёзат бирла лаззат тотмади,
Завқ топсин эмди жаннат неъмат алвонидин.

Ул эди гўё пари, чиқди жаҳон мийносидин,
Бўлди фирдавси барин майдонини чавгонидин.

Эрди хотуни қиёмат бир ибодатпеша зол,
Чиқмаган бир зарра Ҳақ амридин, фармонидин.

Кўксинг оч, хунобалар ул равзаи ризвонга соч –
Ғам шаҳидин қони камму Карбалони қонидин?!

Айла, ё Раб, Маряму Соро билан маъвосини,
Хулди нузхатгоҳини фарҳатфазо айвонидин.

Дейдилар гар бўлмаса даллолаи гардунда дур,
Дур эди отунчалар бу даштни деҳқонидин.

Ёздум отунларни ҳолин бу мүсибатномаға
Ғамларини кам деманг марҳуманинг ҳижронидин.

Ўлган ул отун экан илм аҳлининг алломаси,
Фаҳм қилдим қозини қилғон анга майлонидин.

Шаръ услубига олим ул диёнатпешани,
Зиндалиқда нега қози ажратибдур ёнидин?!

Йиғласун журмин тилаб ўлғонда домонин түтиб,
Йўқ шафоатни уммиди Умару Усмонидин.

Гар Баҳоуддин Бухорода бало дафъин қилур,
Эрди ул хотун жинсин балогардонидин.

Тифлсиз бир тул эдинг, йўқму шафъи олиқавл,
Зулм аҳлин шаҳиди тутса Ҳусайн ўғлонидин.

Эй қаноатпеша, ердинг бунда қизлар нонини,
Анда ғилмон бирла ерсан ҳур дастурхонидин.

Де саломимни бориб, Дору-с-салом аҳлиға, сўр:
“Бормикин Рожийни жойи равзаи ризвонидин?”

Ўлди ул отун, хирад аҳли таърихи фавтида
“Ойбиби бева кетти, деди Учқўрғонидин”.

ДОМУЛЛО БУЗРУКХОН

*(Марғилон шаҳри Жомеъ масжиди имоми
вафотиға)*

Бузрукдур ул ўтти имконни қулзумидин,
Ғарқ ўлмади тааллуқ гирдобини гумидин.

Дунёни хурофоти ўтлуғ кўринди – куйди
Бошига сув қаноат сардобасин ҳумидин.

Ҳайратда қолса ҳар зол, ҳақ йўлға эрди ул дол,
Нүру-л ҳидо саодат афлокни анжумидин.

Ул қутби раҳнамони кўздин ёшурди ногоҳ,
Офатни маркабини чанги тўзиб сумидин.

Бузрук имоми Жомъе йўл кўрган эрди – қочди
Осойишини истаб дунё талотумидин.

Эрди карамга ҳамзод, абнои абҳатидин,
Дасти очиқ туғилғон исматасар умидин.

Элдин қочиб лаҳадни кунжини хонасида,
Ёстиқ қилиб ётибдур Ясриб замин қумидин .

Деди хирад анинг-чун таърихи иртиҳолин,
“Қочти имоми Бузрук Фарғона мардумидин”.

ТОШҚОРАБОЙ ҲОЖИ

Жаҳон даштига кўп қузғун келибдур,
Ўлимтик топса қайси – сер бўлибдур.

Бу дунё жайфасининг мурдахўри,
Қачон кўрдинг жиғилдони тўлибдур?

Бу дунё ҳандақин қайси кулоҳи,
Топилғон жайфага кам интилибдур?

Қачон ҳирманда ҳаққуллоҳ топилди,
Емасдин сўпитўргай туртилибдур?

Қачон ул муттақий “Ҳув” қуш товўқни,
Тўкарға қонидин тақво қилибдур.

Бойўғли ҳувчи қушларни васийси,
Сағира қушни ерни хўп билибдур.

Кўрарсан малла тўнлик Қарқўноқни,
Тўтиб чумқўқни тўтларға илибдур.

Саодатлик Хумодур устихонга,
Фалакни хонидин қонёъ бўлибдур.

Бу дунё тасқароси Тошқорабой,
Қаро зоғу ҳарис эркан – ўлубдур.

Деманг мусичаларни қуйруғини,
Рибони чанғали бирлан юлубдур.

Эшитгач ухламай “Сутҳақ”ни савтин,
Ғалат англабдур ул: “Суд – ҳақ” билибдур.

Ва гарна Кабутарларни зоғи
Қилибдур ҳаж – Ҳарамдин ўргилибдур.

Намозу рўзасин тарк қилмай
Надомат бирла йиғлаб кўп ўлубдур.

Дам охирда шаётин панжасидин,
Агар қуртилса ғамдин қуртилибдур.

Эди ваҳший кабутар зоғ номи,
Тавоф айлаб ҳарамдин ўргилибдур.

Гуноҳига қилиб ҳар дам тазарруъ,
Надомат бирла йиғлаб кўп куйибдур.

Қари Зоғ эрди таърихи қаризот,
Муҳосиблар ҳисобида бўлибдур.

Они иккинчи таърихи вафотин
Дегайсиз: “Тошқаро ҳожим ўлибдур”.

МАНОҚИБИ ХОЖА АТТОР

*(Таърихи вафоти эшон Девонайи машҳур, исми
Муҳаммад Аминхожа)*

Лақаби Атторхожа эди. Бу зот Марғиноннинг сайргоҳи бўлб келадурғон ҳазрати Маоз бинни Жабал деб исмланмиш жойнинг шарқ тарафида ўз кучи билан бир майдони арчазор бино қилиб, хотин-болалари билан турар эди. Зотан ниҳоят оташнафас, қизил юзлук, тез суҳан бир киши эди. Ҳақиқатан ҳам бу кишига ўшал даврнинг ҳамма – акобиру ашроф, ҳамма шайхлари ихлоси том бирла алоқа қилар эдилар. Доймо қўлида бир таёқ бўлиб, аёғида эски чоруғи, эгнида биргина бўлса, таъриф қилинган либосидан бошқа либос кийгонини кўрган киши йўқдур. Ёши вафотигача етмишдан тажовуз қилингонлиги қиёс қилинадур. Охири умрида Ёрмазорға тааллук жойда вафот қилиб, мадфун бўлғон. Турбати ҳовли ичида, кўча бўйида. Эшитилишга қараганда, ёзу киш палос тепасида ётмай, фақат ўзини махсус ерида тахта узасида ётар экан. Маоз бинни Жабал сайргоҳида ободонлиққа доир ишлар аксари анинг хатти-ҳаракати остида бўлғон эди. Тубанда Рожий томонларидан қилинган таърихи ушбудур.

“Фарғона” мажмуаси. 67-68- бетлар.

Ёшликда Хожа Аттор эрди жаҳон саёғи
Маркаб икки аёғи – кетти Чинни яёғи.

Девонаи сабукбор, дер эрдиларки Аттор,
Дунёни накҳатидин бўй олмағон димоғи.

Бир-бир синаб бу дунё асбоби зийнати
Дер эрди: “Кетти-кетти, беҳудадур сўроғи”.

Эрди Ажамни даштин девонаи фидоси,
Мажнун эди арабдин, Лайлини сарпаёғи.

Ҳақдин эди ҳароси, эгнида жул палоси,
Устидаги либоси кир латталар ямоғи.

Маъмураи фалаксой, кўп буқъа қилди барпой,
Ҳар қайсиси қадамжой, чун Билқисини тоғи”.

Ёзган эди бисотин қолин каби қалин деб,
Вайрона хонасига Шўртепани қиёғи.

Шайтонни ҳарбасига иблиснини сўтаси, деб,
Ўлгунча ташлаган йўқ илгидаги таёғи(н).

Умрида кир соқоли бир шона кўрмай ўтти,
Асбоб – зийнати деб аҳли риё тароғи.

Тасбеҳ тутмас эрди, берган атоларини
Аллоҳни дўстиман, - деб,- кўнглимда кўп саноғи.

Бесалла ўтти боши бир неча муддаийнинг,
Дарди сари кўринди дастори – бир қучоғи.

“Асҳоби қаҳф” янглиғ шарри замонасидин
Қочди – тирик ётибдур, бир гўр эзур ётоғи.

Тарихига дедим ман: “Фарғонадин кесилди,
Бошини гўр ёшурғоч, девонанинг аёғи”.

РОЖИЙ ҒАЗАЛИГА ШУҲРАТ ТАХМИСИ

Девона дерга осон англағға эл қулоғи,
Зоҳирда жинни, аммо ботинда эрди соғи,
Лутфи ҳақиқийсидин ҳар дилда эрди доғи,
Ёшлиқда Хожа Аттор эрди жаҳон саёғи
Маркаб икки аёғи – кетти Чинни яёғи.

Абдоли вақт эрди – асрордин хабардор,
Тахти қибоби эрди феълию қавлу гуфтор,
Бир оний қилмай ўтти сиррини халққа изҳор,
Девонаи сабукбор, дер эрдиларки Аттор,
Дунёни нақҳатидин бўй олмагон димоғи.

Йўқлуғ учун бақоси дунёни давлатини,
Келтирмади назарға – дўст тутти кулфатини,
Гарданга юклаб элни бори маломатини,
Бир-бир синаб бу дунё асбоби зийнатини
Дер эрди: “Кетти-кетти, беҳудадур сўроғи.

Аҳли таваккул эрди – тайин эмас ғизоси,
Зоҳирда гарчи абтар, қалбида Ҳақ ризоси,
Бесабру бесукунат пок ишқин ибтилоси,
Эрди Ажамни даштин девонаи гадоси,
Мажнун эди арабдин, Лайлини сарпаёғи.

Озодаи ҳақиқий кўнглида илтижоси,
Йўқ эрди эл кўзига қилғон ишин риёси,
Дар пардаи қабоби машриқ замин гадоси,
Ҳақдин эди ҳароси, эғнида жул фалоси,
Устидаги либоси – кир латталар ямоғи.

Девона такясидин тутмоқ учун солин деб,
Турфоғ кўрфасидин, тош бошига болин деб,
Қилғони умр ичида шул охир-аввалин деб,
Ёзғон эди бисотин қолин каби қалин деб,
Вайрона хонасига Шўртепани қиёғи.

Тақлидийлар қочарди таҳқиқни бўтаси деб,
Айларди эҳтиётин тахликни вартаси деб,
Боғларди белга пўстак раҳравни фўтаси деб,
Шайтонни ҳарбасига иблисни сўтаси, деб,
Ўлгунча ташлаган йўқ илгидаги таёғи (н).

Фақрига фоқа бирлан давлатга бермай ўтти,
Янги чафон, либосе эғнига солмай ўтти,
Түфроқдин ўзга жойга асло ўтирмай ўтти,
Умрида кир соқоли бир шона кўрмай ўтти,
Асбоб – зийнатий деб элни риё тароғи.

Ширки хафий, деб ўтти ўшбу риёларини,
Мисвоқу шона, дастор, тақи ридоларини,
Зоҳидни гарданига юклаб дуоларини,
Тасбеҳ тутмас эрди, берган атоларини
Аллоҳни дўстиман, деб, кўнглимда кўп саноғи.

Ҳеч авлиё мунингдек эмас Эзид қарини,
Бўлган эмас агарчи юздин бири яқини,
Бошида эски дўппи, бир ювмади кирини,
Бесалла ўтти боши бир неча муддаийни,
Дарди сари кўринди дастори – бир қучоғи.

Маълум эрур қарина ҳар иш баҳонасидин,
Сайр айламакда эрди даврон фасонасидин,
Қилди рамида кўрғоч дом ила донасидин,
“Асҳоби каҳф” янглиғ шарри замонасидин
Қочди – тирик ётибдур, бир гўр эрур ётоғи.

Ҳар авлиё қадрин вақтида не кимса билди,
Ёшин яшаб юз ўн тўрт бу фироқдин қутулди,
Ботинда барҳаёту зоҳирда гарчи ўлди,
Тарихиға дедим ман: “Фарғонадин кесилди,
Бошини гўр ёшурғоч, девонанинг аёғи.

Мухаммаслар
АЙЛАЙИН ДЕРМАН
(Ўз таъбидан)

Манам мажнунлик услубини бунёд айлайин дерман,
Кечиб ўздин, фано мулкини обод айлайин дерман,
Таалуқ қайдидин жисмимни озод айлайин дерман,
Ғуборимни қуюндек жумла барбод айлайин дерман,
Таним саргашталик вазъиға муътод айлайин дерман.

Жаҳон боғига булбулмен, адамдин ошиён кўрдим,
Баҳор айёмини ўтказдиму фасли хазон кўрдим,
На гулшандин асар кўрдим, на гуллардин нишон кўрдим,
Чаман авроқини боди фано бирла ниҳон кўрдим,
Бақосиз рангу бўдин лаҳзаи дод айлайин дерман.

Адам раҳравлари суд ила, мен хусрон билан кеттим,
Ҳаётим моясин барҳам бериб, нуқсон билан кеттим,
Убудият матоин олмадим – исён билан кеттим,
Надомат борини ҳаммолиман, армон билан кеттим,
Бу йўлда эмди ажзим нақдини зод айлайин дерман.

Чаман ўз мотамига шабнамидин дийда тар қилсун,
Дегил булбулға, бошиға сочиб кул, нола сар қилсун,
Қаро кийгизни илғон бўйнига қумрини пар қилсун,
Хазондин дод этиб вақти саҳар Улкарни кар қилсун,
Ридо бўйнимда мен ҳам якка фарёд айлайин дерман.

Жаҳон бўстонининг нахлиману баргу барим йўқдур,
Адамнинг субҳига шабнамману чашму тарим йўқдур,
Ҳақиқат баҳрини мавжиману, аммо гавҳарим йўқдур,
Учурган ломакондин Боз эдим, болу парим йўқдур,
Вужудимга адам ҳукмидин иснод айлайин дерман.

Тугаттим дарсими боби қазою фасли фатводин,
Очарман ҳусн абвобини “Юсуф-Зулайҳо” дин,
Кўриб нозу ниёз услубини Мажнуну Лайлодин,
Ёзай дил саҳфасига ишқ имлоси-ла Шайдодин,
Муҳаббат дафтарин бир-бир ўқиб ёд айлайин дерман.

Қолибман бир қуёш меҳри билан юз минг тазаллумға,
Кўзимни нури кетти, кўз тутиб андак тараҳҳумға,
Дер эрдим сиррими тун хилватида чархи анжумға,
Сиришким ёш экан рози дилим фош этти мардумға,
Кўзимдин келган ашким эмди ашҳод айлайин дерман.

Сен, эй, зоҳид, адашмай Ҳаққа ет рўзи саломатдин,
Мен ахтардим нажотимнинг тариқини маломатдин,
Маосий баҳрини ғарқобиман йиғлаб надоматдин,
Сиришкимни ҳубоби бирлан тўфони қиёматдин,
Саломат соҳилига кишти ижод айлайин дерман.

Дедим ушшоқ элиға: “Йўқ мани бошимни даркори”,
Осинг то сарбаланд ўлсам, қани Мансурни ўл дори,
Биёбон қатъи бирлан бўлмаюр ишқ аҳлини кори,
Кесолмас теша реша айламакдин ғамни кўҳсори,
На деб ойини Мажнун, расми Фарҳод айлайин дерман?

Матои наҳватимни ташладим то жубба, дасторим,
Кетибмен ўзлукимдин эмди, эй аҳбоби, худдорим,
Вафо ҳумхонасин саржўшини соқийси дилдорим,
Муҳаббат бодаси дурдин бериб, соф айлади корим,
Фано сарманзилиға сизни иршод айлайин дерман.

Кеча пири муғон бир кимсани девона қилмишдур,
Кириб майхонани кунжиға Рожий ҳам сиқилмишдур,
Ичибдур бодани икки аёғи-ла йиқилмишдур,
Биҳамдуллоҳ, келиб боши билан ҳумға тиқилмишдур,
Харобот аҳлини бу муждадин шод айлайин дерман.

ИСТАР КҮНГИЛ (Ўз таъбидан)

Тарк этиб дунёни сайри осмон истар кўнгил,
Яъни, бир фарзинчаи сарви равон истар кўнгил,
Сайр этиб ўйнарға боғу бўстон истар кўнгил,
Дўстлар, бир маҳваши ширинзабон истар кўнгил,
Ҳар киши ўз майлича ўйнар замон истар кўнгил.

Бул қоронғу ҳужра ичра тан эрур бетоблар,
Захлигин тизга келмиш тўрфа бадбў облар,
Бир тарафдин белда пул ёқ, дилларим хуноблар,
Кулфати ғамдин зерикдим, айюҳал-аҳбоблар,
Ғамларим айтўрға ёри меҳрибон истар кўнгил.

Дўффи кирдур, тўн ямоғлиқ, салла қолмишдур чуриб,
Маҳсини тағчарми йўқдур, мени кўрганлар кулиб,
Айлашур шарманда ўлтурсам бошимдин сув қуйиб,
Дилга тегди истиқомат ҳужраи қоқ ичра хўб,
Гоҳ сайри Марғином, гоҳ Андижон истар кўнгил.

Менда ўлфат йўқ қидирсам дўст ила бегонада,
Офарин – қадримга, жойим бўлди кўҳнорхонада,
Сиғмадим асло кириб мажлисга бу Фарғонада,
Яккаю танҳо ётибман ушбу меҳнатхонада,
Айшу ишрат қилгали яхши макон истар кўнгил.

Ёнбошимга тегмади оламда янги бир бисот,
Ҳеч бир одам қилмади маҳзунга андақ иртибот,
Во дариғо, дилсўяр аҳлида йўқдир ихтилот,
Нотавон, мискинтабиат боғаро айшу нишот,
Ўртада ўйнарға сачраб ёрижон истар кўнгил.

Уйқу келмас кўзларимга, эй азизлар бۇ кеча,
Ўйланурман носни кайфи бирла ғамдин кечгача,
Қўлга кирмас икки пул аввал баҳордан кузгача,
Қилмаса ҳеч ким таарруз ҳар киши ўз табъича,
Завқ этиб кайфу сафо дориломон истар кўнгил.

Жиннилардек боғладим белни чүрик иплар билан,
Салла қилдимким йигитлик шаъни деб юнг чалмадин,
Бўлди улфат бургалар ҳар дам чақиб ганжинадин,
Ринд ўлиб гулхан аро чойхонада гоҳи чапан,
Аччиқ-аччиқ чой билан сержизза нон истар кўнгил.

Тоза қилсам кир яқони ҳеч киши сотмас собун,
Қолмади бу ғуссадин ҳаргиз юракларда бутун,
Барча сичқонлар асо ушлаб чиқарлар кечқурун,
Хужрам ичра эски кўйлақдин тўлибдур киртугун,
Ширау шарбатга тўлган дастахон истар кўнгил.

Хўп тааммуқ айлангиз ўйлаб Эгамнинг қудратин,
Билса бўлмасдир киши фикр ила асло ҳикматин,
Бўлса камзул синдирурман кечаларнинг савлатин,
Тобакай бۇ бургалар сургай баданнинг лаззатин?
Чун шарият ҳукмича нозик миён истар кўнгил.

Бўлса юз сўм ўйнар эрдим даҳри бепоен аро,
Мавж урардим нағма бирлан жамбулу райҳон аро,
Ўлтурардим суҳбат айлаб ҳофизу хушхон аро,
Мисли Машраб шеър ўқиб гулшану бўстон аро,
Қайтарилган дўппию тиздин чапон истар кўнгил.

Дўстлар, ўшбу ғазал мазмунига бир бир қаранг,
Беҳунар одамларе бордур, дегай, бўлдум фаранг,
Яхшиларни кўрдингизму тўнлари тупроғу чангу,
Нос олурға пули йўқ, кўчага чиққай аранг,
Шу сабабдин “ху” чекиб тарки жаҳон истар кўнгил.

Истионат изланиб доим Расулulloҳдин,
Раҳму шафқатлар тилаб ҳар дам Ҳабибуллоҳдин,
Вирд этиб ноқис тилимга зикри Сафиюллоҳдин,
“Ло илаҳа” зарб уриб мақсуди “Иллаллоҳ” дин
Хонақоҳда сўхбати шайхи Калон истар кўнгил.

Қалби содиқ ўлфат изланг доимо, эй хосу ом,
Ҳар қаю одамни одам деб анга ёзманг калом,
Бунчалиқ абёт аро солманг, азизо, фикри хом,
Аслимиз оби маний, ҳожат надур лофи мудом,
“Қулҳуваллоҳу аҳад”ни посбон истар кўнгил.

Сомеъо, бул сўз тамоми маҳзи имо айламоқ,
Кори боримдур мени масжидаро дарси сабоқ,
Яъни, лозимдур кишига бечоралиқни кўзламоқ,
Ул Абу Бакру Умар, Усмону Ҳайдар Шери Ҳақ,
Нўш этарға ҳавзи Кавсар соқиён истар кўнгил.

Ўйнамоқ-кулмоқ қўюр кўнгилни тоат баҳридин,
Хавф этар оқил киши Қаҳҳор Эгамни қаҳридин,
Тонгла қилмишдан сўрар, сўрмас кишини наслидин,
Хаста Рожий рўзи-шаб йиғлаб қиёмат ваҳмидин,
Наът ўқирға ул шафъеи умматон истар кўнгил.

НАВОИЙ ҒАЗАЛИГА РОЖИЙ ТАХМИСИ

Боғ аро эткур, сабо, ул барги гулдомон иси,
То димоғимдин йўқ ўлғайму экин ҳирмон иси,
Ҳажр дафъиға гулидин топмадим дармон иси,
Гар баҳор эл топса бўстондин гулу райҳон иси,
Келгай ул райҳон ила гулдин менга ҳижрон иси.

Бу чаман нахлида ҳуррамлиқдин бир бўе топмадим,
Булбули савтида хушлуқ гуфтигўе топмадим,
Шабнамидин ҳам бақолиқ обрўе топмадим,
Менки бир гулдин жаҳон боғида бўе топмадим,
Найлайн қилса муаттар даҳрни бўстон иси.

Тушди айру лаълидин юз минг туман душвор аро,
Ёшуруб қонлиқ ёшим не дийдаи ҳунбор аро,
Сирри ашким асрамайму халқи номаҳрамвор аро,
Лаъли ҳажридин ниҳон ашким сўзин ағёр аро,
Деса бўлмаским келур ул навъи соэдин қон иси.

Улки майгун лаблари юз мурдани жониға ком,
Сўрди аҳволимни – топдим мен ҳаёти мустадом,
Балки ул Исодамим анфосидур юҳюл изом,
Қайдаким жонбахш лаълидин Масиҳосо калом –
Сўрди ул ердин келур юз қарндин сўнг жон иси.

Ҳар кими эҳсон гули бойидан огоҳ демаким,
Бу гулистон боғбонини мосиваллоҳ демаким,
Ўзгадин қатъи умид эт, мунҳиму шоҳ демаким,
Эй гадо, олам элиға: “Шайъаниллоҳ” демаким,
Бу чамандин келмади ҳаргиз гули эҳсон иси.

Урди то машшотани зийнат учун гесуйиға,
Баски юз жон банд эди гесуйи анбар бўйиға,
Ваҳ, ки жонлар чирмашибдур они ҳар бир мўйиға,
Жон иси тутти жаҳонни мен борурмен кўйиға,
Ким тилар эл жон иси, мен истарам жанон иси.

Боғаро ҳар гунча диллар қонидин бир-бир намуд,
Ҳажридин ғамлар сўзидир булбуле қилғон суруд,
Сунбули ҳам куйган аммо дийдаи Рожийда дуд,
Чун Навоийға келур ҳижрон иси ҳар дам, не суд –
Ғар баҳор эл топса бўстондин гулу райҳон иси.

ТАЗМИНЛИ МУХАММАС

Элга барги айш экан бир гули бўстон иси,
Искадим мен ғам самуми бирла гўё қон иси,
Топмадим гулшан насимидин магар ҳижрон иси,
Гар баҳор эл топса бўстондин гулу райҳон иси,
Келур ул райҳон ила гулдин менға ҳижрон иси .

Сабзаю райҳондин ўттим хатти анбарборсиз,
Ташладим наргисни кўздин дийдаи беморсиз,
Баски ўт қўймиш гулистонға гули рухсорсиз,
Сунбули гул накҳатидин боғаро дилдорсиз,
Қон иси бирлан келур оҳи дили сўзон иси.

Ҳосил ўлмиш бори ғамлар бу жаҳонни боғидин,
Гул юзин кўрдим тилинган хорлар тирноғидин,
Лола бош чекти жигарлар қони, диллар доғидин,
Искадим айши тараб бўйин чаман япроғидин,
Келмади жонни машомиға магар аҳзон иси.

Қайси гулбун барги борким тўкилмас анқариб,
Қайси гулдурким, хазон боди анга бўлмас рақиб,
Борму бу гулзор аро ишрат насимидин насиб,
Менга бу гулшан ўтини дудидур, эй андалиб,
Санга аҳбоби тараб бўлғон гули хандон иси.

Йўқ иложим, эй табиб, илгингни чек бемордин,
Бу маризи ишқ эмасдур ҳар нечук бемордин,
Топмоғунг дору менга не дашту, не кўҳсордин,
Не бу гуллардин келур, не ўзга гулрухсордин,
Даҳрнинг гулзорида дардимға бир дармон иси.

Эй гулистон, ажрағойсен дастгоҳинг боридин,
Ел адам сорига тортар сунбулингни торидин,
Гул хазон япроғларидин айрилур – дасторидин,
Ҳосилинг барбод экан, билдим, жаҳон гулзоридин,
Ким келур ҳар дам фано боди билан тўфон иси.

Ҳосилимдур бу жаҳон боғида шаҳд ўрнида ғам,
Бўлди нахлим шохсори ҳар бири хору алам,
Топмади баргим ҳаловат шабнамидин қатра нам,
Гулбунимни ғунчасига ғам самуми урди дам,
Ташналарға борму роҳат абридин бўрон иси.

Оташин рухсоралар маҳжуриман зору низор,
Бу чамандин баски бир бир ёширубдур рўзғор,
Сунбули оҳим билан тутти димоғимдин ғубор,
Бу гулистон накҳатиму менға билдир, эй баҳор,
Ё суманбўларни бу тупроқ аро пинҳон иси.

Гулшани асбоб сўрури гулни ўтлуғ бўйиму?
Булбул ўл ўтнинг кули, ғам қиссасин хушгўйиму?
Сунбул онинг дуди ё мотамда ёзғон мўйиму?
Гунчасига ўт туташғон сийнасини бўйиму?
Ё ғам оташхонасини шуъла ўрғон жон иси?

То жаҳонни бўстони ичра бўлдим сабзу тар,
Сарбаланд ўлди вужудим сарви, аммо бесамар,
Не ниҳолим соясидин эл бўлибдур баҳравар,
Нетгум охир бори нахлим бўлса пайдо хайру шарр,
Ким келибдур барги гулдин меваи исён иси.

Беасар кўрдим чаманбўлар лаҳад маъвосидин,
Ажраган ер остида гул баргидек ажзосидин,
Билмадим бўйи бақо гулшан гули раъносидин,
Топмадим, Рожий, яна искаб жаҳон сахросидин,
Доғ илан бўлғон фано бир лоларў жанон иси.

РОЖИЙ ТАХМИСИГА НОДИМ МУСАММАНИ

Оҳким етмас манға ул Юсуфи Канъон иси,
На кўнгилға барқдин сабр ила сомон иси,
Сайри гулшандин манга на суд – йўқ жанон иси,
Элга барги айш экан ҳар гули бўстон иси,
Искадим мен ғам самуми бирла гўё қон иси,
Топмадим гулшан насимидин магар ҳирмон иси,
Гар баҳор эл топса бўстондин гулу райҳон иси,
Келур ул райҳон ила гулдин менға ҳижрон иси” .

Боғ аро қон йиғладим ул гулни кўргач ёрсиз,
Ерга тушдум соядек ул сайри хуш рафторсиз,
Бўлмадим бу гулшанда ваҳ, ҳар лаҳзада озорсиз,
Сабзаи райҳондин ўттим хатти анбарборсиз,
Ташладим наргисни кўздин дийдаи хунборсиз,
Баски ўт тушмуш гулистонға гулу рўхсорсиз,
Сунбули гул накҳатидин боғаро дилдорсиз,
Қон иси бирлан келур оҳу дили сўзон иси.

Истамон бўе фароғат даҳр боғидин ажиб,
Ранги бўега эрур доим фано барқи қариб,
Бўлмағил, эй боғбон, мағрур сан пойингда деб,
Қайси гулбин барғи бориким тўкилмас анқариб,
Қайси гулдурким, хазон боди анга бўлмас рақиб,
Борму бу гулзор аро ўсрат насибидин насиб,
Менга бу гулшан отини дудидур, эй андалиб,
Санга аҳбоби тараб бўлғон гули хандон иси .

НОДИРА ҒАЗАЛИГА РОЖИЙ ТАХМИСИ

Гулшанга даме макон этиб кет,
Кўздин асаринг ниҳон этиб кет.
Шабнам эканинг аён этиб кет,
“Кел, даҳрни имтиҳон этиб кет,
Сайри чамани жаҳон этиб кет”.

Дунёя келиб зиёна келдинг,
Кулфат ўйиси макона келдинг,
Заҳмат ўқиға нишона келдинг
“Мақсад на эди жаҳона келдинг –
Кайфиятинги баён этиб кет”.

Гул пироханидаги яқодур,
Ел илгида чоки чун қабодур,
Гулшанда не нашъу не намодур,
“Дунё чаманики бевафодур,
Бир оҳ билан хазон этиб кет”.

Қоч, зоҳидни асоси бир йилондур,
Воизни насиҳати ёмондур,
Дард аҳлиға ет – безиёндур.
Ушшоқ мақоми бўстондур,
Азми раҳи бўстон этиб кет.

Ҳижрон ябонини ғулғулисен,
Ғам гулшанининг ошиқ қулисен,
Ўт лаҳжадин ўчса, сен кулисен,
“Дунё чаманининг булбулисен,
Гулшан шохига ошён этиб кет”.

Түш ерга ҳавонинг маркабидин,
Ёз нухани ишқ мазҳабидин,
Шарҳ айла кўнгилни матлабидин,
“Эй ашқ, кўзимнинг мактабидин,
Ҳайрат сабағин равон этиб кет”.

Дунёни қаттиқ балоларидин,
Дам сардларнинг риёларидин,
Номардларини атолларидин,
“Бедардларнинг жафоларидин,
Фарёд этиб, фиғон этиб кет”.

Рожийки эшитти сўзларингни,
Тўқтинг ғазалинга тузларингни,
Муштоқ кўрарга юзларингни,
“Сен ишқ йўлида кўзларингни
Эй Нодира, дурфишон этиб кет”.

ТАЪРИХЛАР
ИБРАТ АҲЛИН АЪЛАМИ

(Ҳожа Муҳаммад домулло аълам Ўшӣй вафотиға)

То абад бу арсайи ғаброда қайси жон экан?
Зиндаи жовид “кулли ман алайҳо фон” экан.

Дори дунё кирдию чиқтию жойи, осмон
Келди-кеттилага бўлғон бир баланд айвон экан.

Домулло Ҳожи Муҳаммад ибрат аҳлин аълами,
Ўш қозихонасиға қанча йил дарбон экан.

Келди-кетти, кирди-чиқди кори дунё дарғаҳин,
Мансаб айвонин жулусин фурсати бир он экан.

Қанча-қанча қози бўлди чамбарак дасторидин,
Мансаб аҳлин кўрди – ул ҳам чорасиз инсон экан.

Кийди аъламлик либосин, лек узун деб киймади –
Қозиликнинг нимчасини кўрди – бедомон экан.

Амри фатво кам сўралди, бўлди жүҳҳол аълами,
Янги дастуру-л-амалдин қайси зокундон экан?

Ложарам маҳбус эди бир кунжи ғам вайронида,
Қолса ақрондин киши дунё анға зиндон экан.

Охтариб топтим жаҳон водийсидин амсолини,
Бир туғишгон золи дунё бирла Қурбонжон экан.

Жаҳд бирлан ул адам раҳравларин пастмондаси,
Киргали гўр топмаган эмгаклағон нимжон экан.

Кесмади тиғи ажал кучи, души хаами таслим эди,
Қудрат илгидин ясалон елкаси қалқон экан.

Етти тоун, пеш вабо келганда ул дармонда чол,
Қайси гўрда, билмадим, то ушбу дам пинҳон экан?

Етди сарҳангги ажал, кирди лаҳад маъвосиға,
Деди: “У эски мусофир бебелат меҳмон экан”.

Жон талашмай, жон деб ўлди, рози эрди маргига,
Жонидин безор бўлган пири бедармон экан.

Ёш экан то пир ўлиб жаҳд илан бўлғон фақиҳ,
Муфтийи фатвонавису мазҳаби Нўмон экан.

Илми фаройизда фарду амри фатвосида рушд,
Аълами аҳли улум, зубдаи ақрон экан.

Йўқ ажаб Мункар-Накир кўрганда бу пажмурдасин,
Деса: “Бу аввал сўралғон мурдаи инсон экан”.

Мурдашуйдин жисмини кайфиятин сўрдим, деди:
“Гўштсиз, қоқ устихон, бедумбаи бесон экан”.

Тахтаи тобутини ҳаммоли истехсон илон,
Деди: “Раҳмат мурдасиға, ҳамли кўп осон экан.

Шарбати жоми ажал бир журъасин уммидида,
Шиддати ҳамёзадин оғзи очик чапён экан.

Қайси Искандар ажал Яъжужини тўсди йўлин,
Марги тўфонга қайси Нуҳ киштибон экан?

Ҳеч жонлиғни емасдин қўймади гурги ажал,
Водийи Айманида Мусо агар чўбон экан.

Пиру жавон дийда талҳу Ўш Яъқубиға вой,
Маскани Байту-л-ҳазан шаҳр анга Канъон экан.

Рожий авсофи бирлан таърихи фавтига деди:
“Кўҳна мулло зиндасурат маййити бежон экан”.

Марсиянинг ёзилиш тарихи

Андижонлик Отабек қози Рожий Марғиноний билан жуда яқин дўст бўлган. Отабек қози ўғли Аҳмадбек қозига Рожий Марғинонийнинг Ҳожи Муҳаммад Аълам Ўшийга ёзган таърих-марсиясининг яратилишини қуйидагича ҳикоя қилиб берган: “Ҳожажон қози билан иккаламиз (яъни, Отабек қози – М.М.) Андижондан извошга ўтириб марҳум ҳожи Муҳаммад аълам Ўший фотиҳасига жўнадик. Йўлда Рожий Домулло нималарнидир пичирлиб борарди. Хўжаободга етганда у менга қараб шундай деди: “Биз шоир одаммиз. Марҳум уйига унинг ҳурматига бағишлаб нимадир айтиб киришимиз керак. Қани, эшитинг-чи, Отабек қози, – деб катта бир марсия-таърихни ёддан ўқий кетди. Ҳам жиддий, ҳам хазил аралаш бу ғазали билан у мени гоҳ йиғлатди, гоҳ кулдирса баъзан на йиғлашимни, на кулишимни биламан. Рожий ажойиб сўз устаси бўлган шоир эди” (Бу хотира 1972 йил, 18 август куни андижонлик шоирлар Имодиддин Қосимов ва Омонулло Валихоновлардан ёзиб олинган).

МУЛЛА ЭМИНЖОН ОХУНД АНДИЖОНИЙ ВАФОТИҒА

(Биринчи таърих)

Мулло Эминжон Охунд котиби Андижоний вафоти таърихи. Қаллошона зиндалик билан масжидларда имом бўлиб эди. Рамазони шарифда бир эҳсончининг ифторида, қишда – қаттиқ совуқда бир коса асал еб, касал бўлмай дафъа-дафъа ўлуб экан).

Бу қишда Андижона ёққан ёғин ҳаводин,
Эрди балони тоғин кўчкинчиси самодин.

Қорни очиб кесишган, бурни қичиб ачишган,
Муз келтириб ичишган зобутдаги шаводин.

Муз ер юзин тутибдур, ким тоза сув ичибдур,
Ювуқсиз жунуб ўтубдур бир неча кадҳудодин.

Ўлган киши Эминдир замона шиддатидин,
Қочти тирик азоби дўзахдаги жазодин.

Сўрдим ман: “Андижонлик Эминмидур саломат?”
Деди биррав: “Кетибдур музлаб бу қиш қазодин”.

Эмин эди йўталдин, фориғ эди касалдин,
Бир коса еб асалдин, ўлмабдур ўл изодин.

Ўшар экан товуққа, ожиз экан совуққа,
Санчиқ туриб қовуққа етган қазо Худодин.

Қорга босилди шаҳри, чиқса совуқни заҳри,
Кирса хотунни қаҳри кетти бу ғамсародин.

Эрди хати жалиға, ҳамдасти Миралиға,
Чекса рақам хафига сарпанжаси улодин.

Айёми сафҳасига ёзилди икки таърих,
Бу қишдаги қаро кун барфи балонамодин.

МУЛЛА ЭМИНЖОН ОХУНД ВАФОТИҒА

(Иккинчи таърих)

Саодатманд мулла Эминжон котиб,
Ҳадиси пиққадин чандон битибдур.

Бўлиб ҳар фан сирридин огоҳ,
Шариат доманин маҳкам тутибдур.

Боумид салоти бо жамоат,
Имомат бирла бир умр ўтибдур.

Агар ўт топса бу қиш сув тополмай,
Маоши важъидин қонлар ютибдур.

Совуқ хотун билан қаттиқ совуқда,
Чиқарға жони халқиға етибдур.

Азал хаттоти ёзган фурсати умр,
Улуғ кун Арш раҳматида етубдур.

Лаҳадни остида Эмин ётар, деб
Қазо сарҳанги илгидин тутибдур.

Аламлар тортиб аҳли хонадони
Эшиттим жони ҳақ таслим этибдур.

Деди таърихига жондин узиб дил,
“Азоби хонадан Эмин кетибдур”.

ОҚБЎЙРАЛИК ҲОЖИ ҚОБУЛ ВАФОТИҒА

Тамоми зүфунунлар чекти таърих,
Таассуб айладим ман ҳам аларға.
Неча кун истадим фикрат китобин,
Тополмай бир иборат баччағарға.
Хираддин илтимос эттим, тафаккур –
Нишон кўргуз, деди, сен ҳам назарға:
Фалокатбошини ой боши бирла,
Деди таърихиға: “Бўлди бадарға”.

(Ҳижрий 1295 йил.)

МИРХАЛИЛБОЙНИНГ ИСКОБУЛҒА ҚОЗИ БЎЛИШИ ТАЪРИХИ

Марғинонға қози эрди Мирхалил,
Маҳқумин арвоҳ урди – рост бил.
Таърих олтмиш уч чиқарсанг, шул эрур:
“Қозисиз қолсин, илоҳим Искобил” .

**МАРҒИЛОННИНГ “ТЎРИ АВВАЛ”
МАҲАЛЛАСИДАН БЎЛГАН МУЛЛА УЗОҚ ВАФОТИҒА**

Кетди адам йўлина, кўздин узоқ кетди,
Побаста мурғ эрди, ул ўзди тузоқ, кетди.
Жаннатни равзасидин ул топти ошиёна,
Бир тўда жўжасини ташлаб “Узоқ кетди”.

ҚАЛДИРҒОЧ МУФТИ ВАФОТИҒА

Зиндаликда қалдирғоч муфти эди,
Ўлди-ю таърихи бўлди “қарчиғой”.

ТОШКЕНТЛИК ҚОЗИ ОЛИМ ВАФОТИГА ТАЪРИХ

Қози Олим қазои ҳожат эмиш...
Чўп билан ковласанг чиқар таърих.

НАСИҲАТНОМАИ ТОЙ
(Мулла Эргаш тилидан)

Эй кўзимнинг чароғи тойим, сан,
Очликка тоқатли, мулойимсан.

Эм емай, ўт емай қаноат қил,
Чиллада ўлтириб риёзат қил.

Ёшлик умрингни ҳайф ўткарма,
Рўза тут, неча ҳафта ўткарма.

Қайси той турди шифтга осиеғлиқ,
Катта бўлганда бўлди босиеғлиқ.

Беш яшар бўлганигда, эй тойчоқ,
Тақаман гарданинга Кўзмунчоқ.

Устинга яхши жулни ташлайман,
Қашлағич бирла тоза қашлайман.

Кўчада ўтлама, борма пайкалга,
Ёш туриб яқинлашма байталга.

Қўш оёқлаб солурда бир шатта,
Зарбидан ҳирқирарсан, албатта.

Ётасан татиб арпа салқинда,
Мулла Эргаш бошингда талқинда.

/ Гўнг / босар бияни катта ёшида,
Келасан пойгагини бошида.

Ема меҳмон отининг ўтини,
Тишлама аччиғингдан кетини.

Оғриси кети, олса ёлингдан,
Айрилиб қоласан бу ҳолингдан.

Жангари бўлса, дақиқ бўлма,
Тишлашиб от билан ийиқ бўлма.

Кўприк келса хуркмай ўтгайсан,
Икки ёнингга пуркмай ўтгайсан.

Ҳамма хонларни суйгулик Рахши,
Эди ёшлигига феъли кўп яхши.

Пандимни қўймасанг қулоғингдан,
Мулла Эргаш ўпар сиёғингдан.

ЯНА ТОЙ ҲАҚИДА

Ҳақ қарам қилди манга бир яхши той,
Кўрсатиб ҳар кимга қилдим ҳой-ҳой.

Рангини билмам қорами ё тўриқ,
Ўтлатурга топмадим бир бўш қўриқ.

Нўхтасини қилдим иштонбоғидан,
Боғладим кўк латта бирла жоғидан.

Не жуган оғзида, не устида зийн,
Мен жуда ғамгин, тойим мендин ҳазин.

Айладим бир эски ёстиқни эгар,
Бўлди тойим оч қолиб хуни жигар.

Еми ўрнига берибман парча нон,
Йўқ уйимда бир ҳовуч эски сомон.

Борми ҳеч кимса мунга берса алаф,
Оч қолиб кишнар доим менга қараб.

Бошида йўқ бир қарич арғамчиси,
Тўт ёғочни новдасидан қамчиси.

Ер кепак ўрнига толнинг муртини,
Бермас ҳеч ким отининг нўшхўрдини.

Боши жаддимни мазорига ниёз,
Шул сабабдан ёлфишидир жойнамоз.

Онаси лоғар эдию чопгон эмас,
Кўйруғида (ортини) ёпгон эмас.

Феъли кўп яхши, ўзимдан ҳам ювош,
Тоза билмайдир юрарни – ҳали ёш.

Емсиз, ожиз бўлди бечора ориғ,
Чеҳраси аммо очиқ, кўнгли ёруғ.

ТУЮҚЛАР

Жилва айлаб ноз ила ҳар ёнасиз,
Не латофатдурки, гул-гул ёнасиз.
Ваъда айлаб икки лабдин бўсалар
Эй шакарлаб, нега сўздин ёнасиз?

* * *

Ҳар замон зулмини ёр ўзга қилур,
Ўзгаларга лутфу жавр – ўзга қилур.
Ул жафолар қилгусидур мен – вафо,
Ҳар на ким қилса киши ўзга қилур.

* * *

Бор эрур саҳрода бекнинг маккаси,
Микка-микка об есин ул маккаси.
Нега саҳроларда юрсин Макка деб,
Ҳар кишининг уйда бўлма “Маккаси”?

* * *

Ончунонким иштиёқим ёрадур,
Ҳажр ўқи кўксимни ҳар дам ёрадур.
Маҳрами васлинг тилармен, нечаким,
Тиғи ҳажри бирла кўксим ёрадур.

* * *

Дедим: “Эй дилбар, куним не кечадур?”
Деди: “Васлим ваъдаси бу кечадур”.
Этмадим бовар бу сўзга, нечаким,
“Ўз” топилганда мендин кечадур.

• • •

Белида бир фўтаи гулнори бор,
Кўксига яширғон икки нори бор.
Завқ бирлан кўзни солсам норига,
Қаҳр бирла айтадурким “Нори бор”.

* * *

Тўрт бўлди кўз йўлингда келмадинг то тўрт кун,
Тўрт кунлаб келмадинг, эмди кетмагил уч-тўрт кун.
Тўрт кун дунё ғаниматдур, бўлур охир завол,
Ой жамолингни камоли ўн тўрт кун.

* * *

Гўшае тут кўси узлат қоқа кўр,
Халқ ичидин тур, эшикни қоқа кўр.
Қилғил албатта тажаррид ихтиёр,
Кулфати дунёни жондин қоқа кўр.

* * *

Кирдикоро, менда тоат оздур,
Фикру зикрим жумла хирсу оздур.
Тўғри йўлдин оздирур иблис мени,
Бир иноят бирла мендин оздур.

РУБОИЙЛАР

Рухсат ба суйи Батҳо белат гирифта рафтам,
Сарро зи зарби мансаб бе лат гирифта рафтам.
Кардам даво дави чанд он давлати қазо буд,
Белат кунун бо як ду белат гирифта рафтам.

Таржимаси

Батҳога – ҳаж зиёратига рухсат тегиб, билет олиб жўнаб кетдим. Мансабимдан истеъфо бериб, бошимга мансаб машмашаси зарби тушмади, бошим бе лат кетдим. Хайрият, бу ҳол менга қазодан етган давлат экан, икки лати бор давлат ва мансабдан бежароҳат – белат кетдим.

* * *

Ба ёди нихват афсурдам, мадад ё Шамси Табрезий,
Зи тоби ишқи худ бо ин дили бетоб тоб рези.
Ту дил лаб рези ишқи Ҳақ, ман ташнаги мурдам,
Карам ба Хожажон карди агар з-он май ба лаб рези.

Таржимаси

Нихватга – дунё орзу-ҳавасига мағрур бўлиб адои тамом бўлдим, менга мадад бер, эй Шамси Табрезий. Ишқинг ҳароратидан дилимга ҳарорат бергил. Сенинг юрагинг Ҳақ ишқи билан тўла, мен ташналабликдан ўлдим. Хожажонга карам қилиб ўша ишқ майидан менинг лабимга қуйгил.

СЎЗ ҲЙИНЛАРИ

Мен сенга рост банда, эмас ёлғончи банда,
Бандангга марҳамат қил эй шоҳи, бандапарвар.

* * *

Имомеки Ҳайдар бор, ҳама ҳай бору Ҳайдар бор,
Ажал бир кун келиб ҳайдар, на ҳай бор, на ҳайдар бор.

* * *

Бадан Мисру ҳаво – Фиравн, Ҳомон – нафсу ман – Мусо,
Хаёлу ваҳмҳо – сеҳру, далили ман асои ман.

*(Мазмуни: Баданим Миср, кибру ҳаво – Фиравн,
нафсим – Ҳомон, мен – Мусоман, хаёл ва ваҳм –
сеҳр, далилим ҳассамдир.)*

ФОРСИЙ АСАРЛАР

ИМКОН ШУД?

Таърихи вафоти Мирқиёмиддин қозийи судур дар вилояти Чоржўй тобеъи балдаи Бухоро, фарзанди қозикалони Бухоро Домулло Мирбадриддин валади Мирзиёуддин ибн Мирбайзўъ, ин аст.

Ба арсагоҳи жаҳон ин баланд айвон шуд,
Кабуд чодари боло ба базми имкон шуд.

Салойи оми кариме адиме рўйи замин,
Ба сити моида инжо чу суфраи хон шуд,

Ҳар онки омада худро ба заллахўри зад,
Нахўрда зарра, фанойи насибаи нон шуд.

Ба нимрўзе кадоме чу ним ноне хўрд,
Ду ҳисса ғусса бихўрду на сер аз нон шуд.

Ба дурбоши адаб шуд зи жаннати Одам дур,
Бисоти рўйи замин ҳам намуна аз он шуд.

Расид навбати даъват ба Мирқиёмиддин,
Дар ин ситамкада омад нашаст меҳмон шуд.

Чу дид неъматӣ дунё ба зарби меҳнат буд,
Ҳафизӣ маҳфили имкон на жое эҳсон шуд.

Набурда заҳмату зиллат ба дайр истодан,
Сабукнишину сабукрав ба хулди ризвон шуд.

Ба реги ламъаи байзоҳ бар осмони шараф,
Гузашт аз сари дунё баланд жавлон шуд.

Бирафт барқи мусибат ба дашти имкон зуд,
Расид абри сиёҳи жаҳон тўфон шуд.

3-чор жойи ҳаводис расид сели фано,
Ба дори давлати ӯ зад фитоду паррон шуд.

Қазоки қисвати мансаб ба қадди умраш дохт,
Ба сони нимча қабое бурида домон шуд.

Чу ғунча реги гулистон ба жайби масти дод,
Дариғ, бе бару барг он, дар ин гирибон шуд.

Дамед кишти ҳаёташ ба мазраи дунё,
Набуд пухта, зи нони ҳасоду деҳқон шуд.

Ниҳоли зиндагӣи ӯ самуми ҳодиса дид,
Шукуфт мева зи пасту шукуфа вайрон шуд.

Ба чашми баста чу шабнам расида дар ин боғ,
Ба бистаре варақе гул нашасту хусрон шуд.

Чу андалиб саҳар ин тарона карду бихонд,
Ба рӯйи гул ба ду се байте ба дарду афшон шуд.

Ба килки сонӣи қудрат баҳор рангин шуд.
Қадам ранги нишоте дар ин гулситон шуд.

Ба барги лола зи доғи жигар сиёҳи зад,
Зи хуни дил варақи гул ба сурх афшон шуд.

Ба ғунча жамъияти гул агар ба нарми буд,
Ба мушти зар бидамед ў чаро ларешон шуд:

“Ажабки, Рожий чу булбул надида рўйи гулаш,
Замон мавсуми гул шуд з-ғам ғазалхон шуд.

Фуруғи дийда намонду бирафт нури судур,
Агарчи тийра жаҳони ба шоми ҳижрон шуд.

Бақойи бадри мунаввар бар авжи давлат бод,
Ба фарқи ғамзадагонаш ба меҳр тобон шуд.

На рафта аз саре ғабро зи “ман алайҳо фон”,
Набурда гарди фаноро кадом инсон шуд.

Шарор оташи дури судури маҳдуми,
Ба ранги ламъа вужуду адам ба як он шуд.

Қазо расиду бирафт ў нарафт беамал ў,
Ба дар зи дори қазо зад ба хулд дарбон шуд.

Жавоби масъалагўйи ҳулосайи дин буд,
Зи саҳфайи амали ў ҳисоб осон шуд.

Намуда хатми улуми умури дин озим,
Ба дарсгоҳи жаннат аз ин дабистон шуд.

Қавоми рукни шариат ба номи нофийи ў,
Қиёми дину адолат ба шарҳи раҳмон шуд.

Харид раҳти мазори мунаввари жаддаш,
Ба сони партави раҳмат абад дурахшон шуд.

Фуломзода чу буд ў он ба Мирсадриддин,
Гирифт садри жинонро зи жамъи гилмон шуд.

Чу шуд, ки Зухра чу гесу бурид золи фалак,
Кабуд жома зи мотам дар ин шабистон шуд.

Ба сар расиду чу шоре бисўхт бадри мунир,
Ба хатфи ҳодиса анжум шарорафшон шуд.

Мунажжими хирад омад, ба қуръаи таърих,
Зи сирри ҳодисаи ў чунин нависон шуд:

“Зи даври мутааллеҳи мунири давлати дин,
Намуд чеҳраи нажму париду пинҳон шуд”.

Таърих-марсиянинг насрий таржимаси ИМКОНИ БОРМИ?

*(Бухоро қози калони Мирбадриддиннинг фарзанди
Чоржўй қози-судури Мирқиёмиддин вафотига)*

Жаҳон саҳнида бу баланд айвон (ер юзи) қурилди. Кўк осмон имкон базмига чодир бўлди (Махлуқлар яшаши учун имконият тўғилди). Эҳсону карам ово-заси ер юзини тутди. Ноз-неъматга тўла дастурхон ёзилди. Ҳар кимки бу дастурхонга келди, заллахўр (машаққат чекувчи) бўлди. Дастурхондан бирор зар-ра еёлмай, нон ҳасратида ўлди. Ярим кунда яримта нон едию икки ҳисса ғусса еб, қорни нонга тўймади. Адабдан узоқлашгани, манъ қилинган мевадан егани учун Одам жаннатдан қувилди. Ер юзининг бисоти ҳам шунга ўхшайди.

Мирқиёмиддин деган банда ҳам бу ситам корхо-насига, ҳасратхонага меҳмон бўлдию, чақириқ навба-ти унга етди. Кўрдик, дунёнинг неъматини машаққат омборхонасига қамаб қўйилган бўлар экан. Бу дунё эҳсон мажлиси эмас экан. Бу дунёда заҳматсиз, хорликсиз умр кечириб бўлмас экан. Кимки енгил ўтириб, енгил турди – жаннатга осонроқ етар экан. У дунёдан ўтдию руҳи шараф осмонига парвоз этди. Мусибат чақмоғи имкон базмидан тез кетди. Қора бўлут етишдию жаҳон тўфонга айланди.

Ҳодисалар тўрт ариғидан (чоржўйдан) фано сели келди. Унинг давлатхонасини уриб йиқитдию учиб кетди. Ўлим унинг мансаб кийимини қоматига яраша тикди (гўё) этаги нимча, енгсиз камзүхул бўлди. Ҳунчага ўхшаган гулистоннинг қуми йўқлик

этагига кирди. Афсуски, гулистоннинг беҳосиллиги унинг гирибонига ёпишди. Дунё ерида ҳаётининг деҳқончилиги ўсди, ўша деҳқончилик ҳосилининг нони пишмасдан қолди – Деҳқоннинг рашки келди шекилли. Унинг ҳаёт ниҳоли ҳодисалар самуми – шамоллари зарбасига учради. Мева бердию гули вайрон бўлди. Зарба бу боғда боғланган кўзига шабнамдек келиб тегди. Гул варағининг жадвалига келиб ўтирдию зиён тегди. Бундан хабар топган Рожий булбулга ўхшаб саҳар вақтида тарона қилдию ўқиди: “Афсуски, Рожий булбул сингари гул юзини кўрмади. Гул мавсуми бўлдию ғазалхон бўлди. Кўзимнинг зиёси қолмадию кўксимдаги нур ҳам кетди. Қоронғу жаҳон ҳижрон шомига айланди. Энди нурли тўлиноининг (Бадриддиннинг) бақоси давлати авжига чиқсин, ғамзадаларнинг бошига рўшнолик қуёши чиқсин.”

Не илож, дунё юзидан “Ман алайҳо фан”нинг алами кетмасдан фано гардини ўзи билан элтмасдан қайси инсон қолди? Махдумдан узоқлашиш ўтининг алангаси пайдо бўлди. Бир дақиқалик учқунга ўхшаб, бор бўлдию йўқ бўлди. Қазо етдию у ҳам кетди, аммо амалсиз кетгани йўқ. Қозилик эшигидан чиқдию жаннат эшигига дарбон бўлди. Масъалалар жавобини айтишга диннинг хулосаси эди. Унинг амал тасбиҳидан ҳисоб осон бўлди. Дин амрлари илмларини хатм қилиб кетишга жазм қилди. Бу дунё мактабидан жаннат дарсхонасига сабоқ бергани кетди. Дину адолат барқарор бўлиши учун Худо йўлига юрди. Бобосининг нурли мозори матоларини сотиб олди. Марқади раҳмат нурларига тўлиб турсин. Мирқийёмиддин Мирбадриддиннинг отаси Мирсадриддинга ғуломзода (набира) эди. Филмонлар са-

фига қўшилиб, жаннатнинг юқорисидан жой олди. Фалак Золи Зухро сочини кесди, у мотам либосида кўк кийди. Ой қоронғу кечага чиқди. Аммо тўлин ой кўйди. Бу ҳодиса зулматида юлдузлар учқун сочиб юборди.

Ақл мунажжими таърих учун қуръа солди ва ҳодиса сирини шундай ёзди: “Ойдинлик берувчи доирадан дин давлатининг қуёши юлдуз чехрасини кўрсатдию учдию кўздан нопаёдо бўлди”.

ТАХМИСЛАР
ТАХМИСИ РОЖИЙ БАР ҒАЗАЛИ
МИРЗО АБДУЛҚОДИР БЕДИЛ

Аз мо ба хоки кўят умре тапида рафтан,
Аз ту зи бевафойи доман кашида рафтан,
Эй пешаат ба доди мо норасида рафтан,
“Аз нолайи дили мо то кай рамида рафтан,
3-ин дарманд ҳарфе бояд шунда рафтан”.

Соқии мо кужо шуд то жоми бода орад,
Дар базмгоҳи имкон дам муғтанам шуморад,
Жамъияте, ки дорем даврон намеғузорад,
“Бе нашъа зиндағони чандон намак надорад,
Ҳайф аст аз ин харобат май ночашида рафтан”.

Бо рангу бӯ аз ин боғ кай фурсати узур аст,
Маҳмил ба дӯши ҳар гул дар маърази нуфур аст,
Наргис ба чашми ҳайрон аз роҳи ҳуш дур аст,
“Оҳанги бенишони 3-ин гулситон зарур аст,
Роҳи фано чу шабнам бояд бидида рафтан”.

Мино, ки сарбаланд аст сар дар аёғ гардад,
Мушти ғубор бар сар шамъ аз димоғ гардад,
Аз пофитода ҳар кас рифъат суроғ гардад,
“Чун шўълае, ки охир помоли доғ гардад,
Дар зери по нишастем аз сар кашида рафтан”.

Пеши хазафшуморон дурри самин маёвар,
Арзон чи мефурушй, қадраш садаф баробар,
Биниш кужо шиносанд хармуҳраро зи гавҳар,
“Бар халқи бебасират то чанд арзи жавҳар,
Бояд зи шахри кўрон чун нур дийда рафтан”.

Аз саркашон надидем жуз ин қадар тажаммул,
Бар сар фиганда хоке то шўъла мекунад гул,
Болидани чи дорем з-ин як шарар тааммул,
“Аз ваҳшати нафасҳо кў фурсати тааммул,
Чун субҳ бояд аз хеш доман начида рафтан”.

Чобукравон гузаштанд, вомондагон зи пас нест,
З-ин корвон асар не, з-овозаи жарас нест,
Ҳосил зи сар кашида гул рафтан асту хас нест,
“Ҳамдўши орзуҳо дил меравад, нафас нест,
Дар ранг реша дорад тухм аз дамида рафтан”.

Бо сарбаланди давлат пандам ҳамин иборат:
Гарданфарози то чанд , эй соҳиби садорат,
Паст асту хам дари ғор, кў ибрату басорат,
“Қадди дутойи пирист абрўйи ин ишорат,
К-аз тангҳойи ҳасти бояд хамида рафтан”.

Рожий зи бори тамкин басти агар ту маҳмил,
Дар кўчаи тааммул рав то раси ба манзил,
Офат камин шўнидам суръат зи пири комил,
“Таъжили тифлхўён машқи хатост, Бедил,
Лағзиш ба пеш дорад ашк аз давида рафтан”.

ТАХМИСНИНГ НАСРИЙ БАЁНИ

Биздан сенга қараб бир умр сабрсизлик билан кетишлик, сенинг вафосизлигингдан секин кетиш керак. Эй, сенинг хунаринг арзу-додимизни эшитмасдан кетишлик, “Қачонгача бизнинг юрагимиз нола-сидан ҳуркиб қочасан, Бу дардмандлардан бир-икки оғиз сўз эшитиб кетишинг керак”.

Бизнинг соқийимиз қаёққа кетди, бизга бода келтирсин (эди), бу дунё базмгоҳида ҳар бир киши имконини ғанимат билсин, жамиятимизни фалак шундай қўймайди, “Нашавандга нашасиз тириклик у қадар ёқимли бўлмаганидек, бу харобатхона дунёдан май ичмай қуруқ кетиш бизга ҳайф иш”.

Бу гўзал боғда ҳузур билан бирга юришга фурсат йўқ, ҳар гулнинг ўйи – кўчи ўз елкасидаю у қочиш ҳаракатида, наргиснинг кўзи ҳайратдан қотгану ҳушсиз. “Бу гулистондан беасар – изсиз кетиш муқаррар, шабнамга ўхшаб фано йўлини кўриб кетиш керак”.

Май кўзаси баланд бўлса ҳам, охири соғарга эгилади, шам мағрур бўлгани учун куйиб бир тутам ғуборга айланади, баландликка интилган киши охири пастга тушади. “Шуъла ҳар қанча кўтарилса ҳам ўчгандан кейин ўндан доғ қолмади, холос. Биз ҳам ғурурдан охири оёқ остига тушдик”.

Сополтабълар ёнига дурни келтирма, улар қадрига етмайди, арзонфуруш бўлиб, дурни садаф баҳосига сотма, улар эшакмунчоқ билан гавҳарнинг фарқига боришмайди. “Бу кўр одамларга қачонгача гавҳарингни кўрсатиб юрасан, яхшиси бу сўқирлар шаҳридан кўз нури каби кет”.

Мақтанчоқ мағрурлардан лоф-қофдан бўлак нарса кўрмадик, (Ахир) ҳар қанча ёрқин ёнса ҳам шуъла бошига түпроқ сочиб кул бўлади. Бир дақиқалик фурсатга мунча хурсандчилик қиламиз? “Нафсларнинг ваҳшийлигидан (қочишни) ўйлаб ўтиришга ҳам вақт қолмади. Тонгга ўхшаб (секин) этакни судраб кетиш керак”.

Тез юривчилар тез юриб кетди. Қолганлар ҳам улар орқасидан кетяпти, бу кетганларнинг ортидан ҳатто қўнғироқнинг овози ҳам келмайди. Бу мағрурланишдан келадиган натижа шуки, гул ҳам, хас ҳам кетади. “Орзулари билан бирга юрак ҳам, нафс ҳам кетади. Уруғ экилгандан кейин, у бошқа ҳолатга келади – томирга айланади.”

Мол-давлатга мағрур бўладиганларга насиҳатим шу: – Эй юқори мансаб эгалари, мунча кеккаясиз, па-стак ва бўкик қабр эшигидан ибрат олганингиз қани? “Кекса кишининг қадди букчайгани тор дунёдан албатта одамнинг букчайиб кетишига ишорат эмасми?”.

Эй Рожий, сен сабр юки билан кўчингни боғлагансан, сабр билан юрсанг, манзилингга бориб етсан, пири комил тез юрмайди, тез юриш ўнга офат, пистирма. “Болалардек шошқалоқ бўлиш хатодир, эй Бедил, кўз ёши шошилгани учун ерга йиқилди”.

ТАХМИСИ РОЖИЙ БАР ҒАЗАЛИ МАВЛАВИЙ ЖОМИЙ

Чи таъна дори, хабар надори, з-ҳоли зорам
ту зоҳид асло,
Жудо фитода зи васли ёрам ба кунжи ғурбат
нашаста аз по,
Ба нола жўшам, ба ғам хурушам, чунончи Мажнун
зи ҳажри Лайло,
“Аъинна шавқан ило диёрун лақиту фиҳо
жамоли Салмо,
Ки мерасонанд аз он навоҳи, навиди лутфе
ба жониби мо”.

Маризи ҳажрам, туро бижўям, ҳарими кўйи
туам ирода,
Тариқи васли туро би поям фитодам, аммо
ба раҳ пиёда,
Шикаста ҳолам, ҳамиша нолам, ба хоки меҳнат
сарам ниҳода,
“Ба водии ғам манам фитода зимомии фикрат
з-даст дода,
На бахт ёвар, на ақл раҳбар, на тан тавоно,
на дил шикебо”.

Чи дил фиреби ба ҳусни зеби, маро ҳабиби,
малак шамойил,
Ғубори поят ба дийда рўфтам, раҳат гирифтам
мақому манзил,
Ту ҳар кужойи, ба сийна жойи ҳамиша хотир
сўйи ту мойил,
“Зиҳи жамоли ту қиблаи жон, ҳарими кўйи
ту Каъбаи дил,
Фаин нажидно ладайка насжуд ва ин нашъано
илайка нашъо”.

Манам нашта ба кунжи меҳнат, на дил саломат
зи таъни тўин,
Кашида танҳо ғами фироқат, надида қато
касе маовин,
Нуҳуфта будам, на гуфта будам, ба ғайри маҳрам
з-рози ботин,
“Зи сирри ишқи ту буд сокин, забони арбоб
з-шавқ лекин,
Зи безабони ғами ниҳони, чунончи дони
шуд ошкоро”.

Зи захми тиғат на дил солимат, зи тиғи ишқат
на сийна холи,
Ман охир инам, ба ғам қаринам чи гўям аз ин
шикастаҳолӣ,
Ало ҳабиби илайя анзур мараз з-ту ҳамман
аъло таволи,
“Бақат уюни, аъло шуюни пасоди ҳоли вало уболи,
Ки донам охир табиби васлат маризи худро
кунад мудавво”.

Раҳи висолат аз ин жудойи, ҳамиша жустам
зи бенавойи,
Дили ҳазинам аз ин гадойи, надида аз ғам
даме раҳойи,
Биҳамдилиллаҳ, расидам охир ба хоку кўят
ба жабҳа сўйи,
“Ба ноз гуфти, фалон кужойи, чи буд ҳолат
дар ин жудойи,
Мараз ту шавқан дамутту ҳажран факайфа ашку
илайка шикво”.

Тариқи васлат ба жон бурида надида рӯят
ду дийда ҳар сӯ,
Умеди васлат намуда Рожий расида бошам
ба хоки он кӯ,
Кифоят аст чи давлат аст ин, дигар нагӯям
баъидам аз ту,
“Бар остонат камина Жомий мажولي дийдан
надид аз он рӯ,
Ба кунжи фурқат нашта маҳзун ба кӯйи меҳнат
гирифта маъво”.

ТАХМИСНИНГ НАСРИЙ БАЁНИ

Сен, эй зоҳид, ёмон ҳолимдан ўзинг хабарсизу нега таъна қиласан, ёримнинг ҳолидан узоқда ғурбат бурчагида оёқдан қолиб ўтирибман, гўеки Лайлидан ажралган Мажнундек нола билан йиғлайман, ҳам билан умр кечираман, “Салмо жамоли билан юзма-юз учрашиш учун шавқим диёрим томонга тортади, чунки у томондан лутф хабарини менга етказдилар”.

Ҳижрон дардида сени ахтараман, сенга маҳрам бўлиш манинг мақсадим, сенинг васлинг йўлига юраман, аммо иложсиз пиёда кетяпман, қийинчилик тупроғига бошимни қўйиб, ҳамма вақт нола қиламан, ҳолим ёмон. “Сенинг фикринг жилови қўлимдан кетган, ҳам водийсида йиқилиб қолганман, дилим сабрсиз, жисмим кучсиз, на бахт кўмакчи, на ақл раҳбар менга”.

Эй малакталъат, менинг дўстим, қандай кўнгил олувчисан, қанчалик чиройликсан, оёғинг ғуборини кўзим миждаси билан супуриб, йўлингда манзил қилдим, ўзинг қай ерда бўлсанг ҳам, менинг юрагимдасан, хотирим ҳамиша сен томон майл қилади. “Сен қандай яхшисанки, юзинг жоним қибласи, сенинг кўйинг – юрагим Каъбаси, бас, мақсадим шуки, сени топиб, сенга сажда қилсам, сен томон юряпман”.

Қийинчилик – меҳнат бурчагида ўтирибману кўнгил таъначилар таъна тошларидан фориғ эмас, фироқинг ҳамини бир ўзим тортяпман, ҳеч ким мададкор эмас, пинҳон эдим, ҳеч кимга сўзимни айтмаган эдим, маҳрамдан бошқага юрак сирини очмаган эдим. “Ишқинг сиридан юрагим сокин эди, лекин арбобларнинг тили сенинг шавқингдан, тилсизликдан ҳамини ҳон эди, менинг ниҳоним улар тилидан ошкор эди”.

Тиғинг захмидан юрагим ҳам саломат эмас, кўксим ишқинг ўти билан тўла, мен шундай кишики, ғам билан биргаман, бу ёмон ҳолимдан яна нима дей, эй менинг дўстим, мен томон қара, мен касалга доим грифторман, “Кўзларим сенинг шавқингдан йиғлайди, ҳеч гуноҳим йўқ ҳолим бузилди, қандай билайки, васлинг табиби ўз беморини қачон даволайди?”.

Бу жудоликдан сенинг васлинг йўлини бенаволик билан ахтараман, ғамли дилим бу гадойликдан, аламдан бирор дам ҳоли эмас, Худога шўкрки, охир етиб кўйинг туфроғига пешонамни суришга мўяссар бўлдим. “Меҳрибонлик билан: фалончи, қаердасан, бу жудоликда ҳолинг нима кечди? Шавқинг билан хасталаниб, жудолигинга қон йиғладим дейсан, кўзларим ёши сенга қандай шикоят қилсин”.

Васлинг йўлида жоним билан кездим, икки кўзим юзингни кўрмай ҳар томонга термўлади, васлинг умидига бу Умидвор Рожий сенинг кўйинг туфроғига етишган бўлса, шу кифоя, бу қандай бебаҳо давлат, бошқа нима дейин, фақат сендан ўзоқман. “Охир Жомий остонангга етишди-ю жамолингни кўришга мажоли етмади, фироқ бурчагида ғамли ўтирибман, сендан етадиган меҳнат-машаққат кўчасида жоймаъво қилганман”.

ТАХМИС-БАДЕҲА

(Фавран)

Ба илтимоси Саййид Абдужалил афанди Маданий-Арабий, муддате ба фузалои Ҳиндистон мусоҳиба дошта. Ба ашҳори форсия низ маҳорат пайдо карда. Аксари авқот ба ғазалиёти Мирзо Бедил иштиғол дошта. Касе аз ҳозирон ду байти Бедил ба Роҷий хонда буданд. Фавран тахмис карда шуд, ин аст:

*Ахгарам з-оташи надомат тобу офтоб омуктан,
Мар маро барбод рафтан аз хоки туроб омуктан,
Буду набуду жаҳон бас аз сароб омуктан,
“Рафтану номадан бояд зи об омуктан,
Хона бардоши бибояд аз ҳубоб омуктан”.*

*Домани озодагонро аз мазаллат гард нест,
Вазъи олифитрати дар сояро сард нест,
Хок бар сар о-ки чун хуршид боло гард нест,
“Аз сари дунё гузаштан кори ҳар номард нест,
Бояд ин ҳимматбаланди з-офтоб омуктан”.*

БАДЕҲА-ТАХМИСНИНГ НАСРИЙ БАЁНИ

Мадиналик арабий Саййид Абдужалил афандининг илтимосига кўра бир муддат Ҳиндистон фузалолари билан суҳбатда бўлдим. Форс шеъриятига маҳорат пайдо қилдим. Кўп вақтимни Мирзо Бедил ғазалёти билан машғул бўлиб ўтказдим. Мажлисда ҳозирлардан бири Бедилнинг икки байтини Рожийга ўқиб беришган эди, бадеҳатан унга тахмис қилдимки, у қуйидагидир:

Надомат оташида чўғдек кўйишни Қуёшдан ўрганиш керак. Елга учиб кетишни туфроқ ғуборидан ўрганиш керак. Дунёнинг бору йўқлигини саробдан ўрганиш керак. Кетиб қайтмасликни сувдан ўрганиш керак. “Уйини елкасига кўтариб юришни ҳубобдан (кўпик) ўрганиш керак”.

Озодаларнинг этаги хорлик туфрогини ўзига юқтирмайди. Юксак тийнатли кишиларнинг юзи сояда ҳам совуқ кўринмайди. Дунёнинг долун ғавғолари баҳридан кечиш ҳар номарднинг қўлидан келмайди. Бу қадар олиҳимматликни қуёшдан ўрганиш керак.

ТАХМИСИ РОЖИЙ БАР ҒАЗАЛИ ХОЖА ХОФИЗ
(Парча)

*Кашид силки суханро чунин гуҳар Ҳофиз,
Расид бар сари Рожий ҳамин саҳар Ҳофиз,
Гуфт: зода зи модар ба ин ҳунар Ҳофиз –
“Ҳасад чи мебари, эй сустназм, бар Ҳофиз?
Қабули хотиру лутфи сухан Худо додаст”.*

Парчанинг насрий баёни

Ҳофиз сўз гавҳарларини назм риштасига тизди, саҳар вақти Рожийнинг бошига келиб шундай деди: “Ҳофиз онадан сўз санъати учун туғилган” (шунинг учун) сустназм шоирларга дейдики, “Эй ўртамиёна шоир, нега Ҳофизга ҳасад қиласан? Бу борада унинг дуоси қабул бўлган, Унга бу истеъдодни Худонинг ўзи берган”.

Изоҳли луғат

Мазкур луғат “Ўзбек тилининг изоҳли луғати”, Фарҳанги забони тожики” ва арабча-ўзбекча “Ан-Наим” китоблари асосида тузилган бўлиб, Рожий асарлари мундарижаси бўйича берилди, алфавит тартибига риоя қилинмади.

Фазл – инсондаги яхши феъл-атвор, истеъдод, қобилият

Кулл – барча, умумий

Ҳай – тирик, Аллоҳ сифати

Зул-минан – миннат эгаси

Мустамир – давомдор, жорий

Ажз – кучсиз, нотавон, ночор

Қайюм – доим турувчи, Аллоҳ сифати

Назир – ўхшаш

Қадим – азалдан бор.

Макрамат – яхшиликлар

Шомил – эгалланган

Рафиъул мақом – юқори даража

Сойил – тиланчи

Давому-л-қиём – доимо турувчи

Пургудоз – серғам

Журм – бандачилик гуноҳлари

Ғафур – гуноҳларни кечирувчи, Аллоҳ сифати

Шакур – бандаларнинг бир-бирига яхшилигини

кўриб шукр қилувчи, Аллоҳ сифати

Тавоно – кучли

Сарафроз – хурсанд

Хоби ноз – ширин уйқу

Касир – 1. бисёр. 2. шикастланган.

Халаф – Арабистон ярим оролидаги шаҳар

Пирахан – юлқа кийим, гул япроғи
Хайл – эл, қавм, гуруҳ
Аламдор – байроқдор
Бурда самур – дабдала кийим
Луч – ялангоёқ, кийимсиз
Доман – тўн этаги
Ақор – экин сүвлари
Хулди барин – жаннат
Буқъа – супа, қапа
Ангүбин – асалдек ширин
Хон – дастурхон
Тўмъа – емиш
Сўйи фаранг – оқбадан
Таъжили мол – мол-мүлкни қўлга киритиб, уни ишлатиш
Малойик фиреб – фариштасифат
Кариҳманзар – кўриниши хунук
Пуршўри шарр – ёмон ишлар
Рахш – учқур от
Майкада – майхона
Нони жав – қуруқ нон
Комгор – бахтли
Сияҳрўзғор – қийинчилик билан кун кўрувчи
Зиллат – хорлик, беиззатлик
Реш-реш – илма-тешик
Нўш – емоқ
Атам – комиллик
Тоқия – бош кийим
Шикан – жингалак тола
Карру фар – мақтаниш, зўрман деб “гердаиш”
Дилфигор – кўнгли бүзилган
Жунун – ақлдан озган
Бешуур – ақлсиз

Жоҳил – билимсиз
Ҳашмат – зеб-зийнат, дабдаба
Фано – бирор нарсага қаттиқ берилиб ўзни унитиш,
унда йўқ бўлиш
Намуд – манзара, афт, юз
Тазаллум – зулмдан шикоят қилиш, адолат сўраш
Санад – сўянчиқ, далил
Ситампеша – ўз манфаати йўлида бировни қийновчи
Кийнавар – кўнглида ёмонлик сақловчи
Пуржафо – ўта золимлик қилувчи
Пеша – иш, ҳунар, қилиқ
Атфол – болалар
Каж – эгри
Рафтор – юриш-туриш
Хосу омм – ўқиган ва ўқимаган
Мустақим – бўлиб ўтган ишнинг тўғри баёни
Чашмаи саҳд – бахт булоғи
Ахтар – қизил, чўғдек қизил
Хулкар – тонг юлдузи, Марс
Раъд – чақмоқ
Кўкйўтал – ўпка шамоллаши натижасида пайдо
бўлган касаллик.
Шиква – шикоят қилиш, ўпкалаш
Дилнавоз – кўнгили олувчи, хурсандчилик бағишловчи
Сифла – пасткаш
Тар – ҳўл
Сарупо – бош-оёқ
Абас – йўқлик
Маосий – гуноҳкорлик
Ҳисол – амаллар йиғиндиси
Маҳу сол – ой-йил
Дигаргун – бошқача

Қавл – сўз, фикр, хулоса
Уқбо – охират
Маъсият – бандачилик гуноҳлари
Кишт – экинзор
Баҳр – денгиз
Жамшид – Қадимги Эрон подшоҳи номи
Скандар (Искандар) – Қадимги юнон саркардаси,
Александр Македонский
Зиҳи – қаторидаги
Ҳазорон – минглаб
Ҳидоят – диний тўғри йўл
Иноят – бандага берилган бебадал яхшиликлар
Тақягоҳ – тунаш манзили, бош уриб бориш мумкин
бўлган жой
Ғуфрон – гуноҳларни кечирувчи
Тарсон – айбидан қўрқиш
Ларзон – айбидан қўрқиб ларзага келиш
Фарзона – фарзларга амал қилувчи, ораста киши
Майхона пири – қадимги оташпарастлар гурӯҳи
раҳбари, тасаввуфда мажозан комил шайх кўзда ту-
тилади
Паймона – умрнинг тугаши
Таманно – орзу-истак, кўнгилдаги хоҳиш
Уқбо – жаннат манзиллари
Таън – таҳна қилиш
Нассоҳи қудрат – Қудрат эгаси, Оллоҳ
Содарў – содда фикрли кишилар
Миръоти ҳақ – Аллоҳнинг кўзгуси
Ҳақ мазҳари – Аллоҳ қудратининг намоён бўлиш
жойи
Ашк – кўз ёши
Асрор – сирлар

Тухми риё – алдамчилик уруғи
Илиг – қўл
Баҳри фано – ўткинчи дунё денгизи, дунё
Ҳубоб – сув ўстидаги кўпик
Шарар – ўт учқуни
Олуда – аралаш
Иллийюн – жаннатнинг юқори даражаси
Ломакон – турадиган жойини аниқ кўрсатиб бўлмайдиган зот манзили, масалан, одамларнинг яшаш макони ер юзи, Аллоҳнинг турадиган манзилини банда топа олмайди. (Ло – йўқ).
Унвон – нишона, намуна
Маллоҳ – сув ташувчи
Вазъи замона – ижтимоий-сиёсий вазият
Тайрон – учар қушлар
Тайр – қуш
Иқтизо – талаб қилиш
Болу пар – қушнинг пат-қаноти
Адам – йўқлик
Амният – эркинлик
Таҳқиқ – аниқлик киритиш
Бори гарон – оғир юк
Боди хазон – куз шамоли
Бақо – мангулик
Ҳузн – ғамгинлик
Тулъи амал – амалсизлик
Қазо – махлуқларга яшаш учун берилган муддат, насиба
Андалиб – булбул
Ҳумо – афсонавий қуш номи
Ғизо – овқат, ғизо моддий ва маънавий бўлиши мумкин.
Устихон – суюк
Даҳр – дунё

Озурдажон – жони қийналган
Суханвар – сўз устаси
Матлаб – талаб қилинган нарсалар
Моядор – мол-мулк, сабабчи, истеъдод
Мор – илон
Соҳибсамар шажарлар – мевали дарахтлар
Сарнигун – боши эгик
Хор – тикан
Ажнос – жинслар
Маҳмалкаш – сусткаш, ландавур
Бор – юк
Ваҳшатасар – қўрқинчли
Ал (ил) – қўл
Шикор – ов ўлжаси
Домонкашон – этагини тутган
Занбур – арининг ниши
Надимий – ҳамсуҳбат
Шашқатор – тўхтовсиз оқувчи кўз ёши
Лайлинигор – тунги маҳрам
Сангсор – тошбўрон қилинган
Мардум – кўз қорачиғи, халқ
Соғарчи – базмда қадаҳларга май қуйиб узатувчи
Қабо – кийим
Нозпеша – ноз қилувчи, ялинтирувчи
Бебок – ўзига яқин кишидан тортинишни билмайдиган, бетгачопар
Раёҳин – райҳонлар
Чолок – чаққон
Узор – юз
Афлок – фалаклар
Чашмаи ризвон – жаннат булоқлари
Яғмо – талаш, қирқиш

Мусҳаф – Қуръоннинг китоб қилинган нусхаси
Нух тўфони – диний ривоятга кўра Нух пайғамбар за-
монида рўй берган сув тошқини
Селоб – сув тошқини
Фитнажў – бировга ёмонлик қилиш билан шуғулланиш
Равзан – қароқчи
Дастпардаи назокат – ёқимли ҳаракат қилиш қўлидан
келадиган маҳбуба
Ноҳун – чертма чолғуни чалишда фойдаланиладиган
металл-буюм
Тағофил – ўзини билмаганга олиш
Савод – қора
Сармашқ – ишнинг боши
Гулруҳ – юзи гулдек чиройли
Тўжжор – савдо-тижорат билан шуғулланувчилар
Нафъ – фойда
Бонизом – қабул қилинган низомга амал қилувчи
Чаноқ – гул ва меванинг алоҳида-алоҳида қисмларга
бўлиниши, мас., пахта кўсаги тўрт чаноқли, баъзан уч
чаноқли бўлади.
Рифъат – билим даражаси
Бадпеша – қилиғи совуқ, ёмон иш қилувчи
Пулсирот – Сироткўприги, жаннатга ўтиш кўпригининг
номи
Заврақ – қайиқ
Шаръ қонуни – ислом шариати қоидалари
Гов – мол
Заҳматдийда – жисмоний эзилган киши
Барқ – чақин, момогулдирак
Учқўрғон – Наманган вилоятидаги туман номи,
Қирғизистонда ҳам шу номли қишлоқ бор.
Қалъаи боло – қишлоқ номи, “Юқори қалъа” дегани

Кўчаи поянда – қишлоқ номи, “Қуйи кўча” дегани
Мазкура – номи эслатиб ўтилган аёл
Шаҳвар – эр
Мастура – ўраниб юрадиган аёл
Кўҳсор – тоғ
Истаршина – русча “Старшина” сўзининг ўзбекча ай-
тилиши - оқсоқол
Самоўу рақс – илоҳий мазмундаги байтларни куйлаб
рақс тушиш
Ибодатпеша – ибодат қилувчи
Карбало – Ироқдаги шаҳар
Марями соний – иккинчи Марям, Биби Марямдек
тақводор демоқчи
Гунг – соқов
Диёнатпеша – виждонли
Баҳоуддин – Муҳаммад Баҳоуддин Нақшбандий Бу-
хорий кўзда тутилади
Балогардон – балоларни кўтарувчи, бўйнига олувчи
Олиқавл – доно фикр
Қаноатпеша – сабр-қаноат қилувчи
Доруссалом – саломатлик уйи
Фавт – вафот этиш
Имкон қулзуми – имкон дарёси, яшаш дарёси.
Нуру-л ҳидо – тўғри йўл нури
Қутб – доиранинг маркази, тасаввуфда пирлар пири
Маркаб – улов
Ясрибзамин – ҳозирги Мадинанинг эски номи
Ҳаққуллоҳ – қуш номи.
Сағира қуш – қуш жўжаси
Муҳосиб – шариятга амал қилишни тафтиш қилувчи
амалдор киши, ҳисобчи
Маъмур – обод

Зумра – саф, қатор
Билқис – Сулаймон пайғамбарга бўйин сунган малика
Муътод – нафси ўрганган, тобе бўлган
Мазҳаби Нўъмон – ҳанафий мазҳаби
Илми фаройиз – мерос илми
Рушд – тўғри йўл
Кадхудо – уйланган йигит, ҳавли-жойли одам
Искобил – Скобелев, Фарғона шаҳрининг чор Россия-
си давридаги номи
Нўшхўрд – ейилмасдан қолган овқат, чиқинди
Жарас – овоза қилиш

Изоҳли луғат тузувчи
Азиз Остонақулов

ХОЖАЖОН ҚОЗИ РОЖИЙ МАРҒИНОНИЙ ҲАЁТИ ВА ИЖОДИ ҲАҚИДА

Тарихга назар солсак, Марғилонда нақшбандия ва қодирия тариқатлари пирлари маънавий-адабий муҳитнинг шаклланиб, камол топишига сезиларли ҳисса қўшганлигига гувоҳ бўламиз. Жаҳон отин Увайсий, Файзий Марғиноний каби катта шоирлардан сўнг яна бир улуғ шоир пайдо бўлди. Бу зот Хожажон хожа Низомиддин хожа ўғли Рожий Марғинонийдир.

Хожажон хожа Низомиддин хожа ўғли Рожий Марғиноний 1837 йили Марғилон шахрининг Ковак қайрағоч (ҳозирги Арабгузар) маҳалласида таваллуд топди. Дастлаб она шахрида таҳсил олган бўлажак шоир ва жамоат арбоби Қўқон, Андижон ва Бухоро мадрасаларида таҳсил олиб, етук фақиҳ олим, тариқат билимдони ва машҳур мутасаввиф шоир бўлиб етишди.

Рожий Марғиноний ҳаётининг қирқ йили Қўқон хонлиги даврига, яна шунча йили чоризм бошқаруви вақтига тўғри келди. У узоқ йиллар шахар қозикалони мансабида ишлаб, эл-юрт ҳақ-ҳуқуқини ҳимоя қилди. Маълумки, 1876 йили Туркистон генерал-губернаторлиги таркибида (Собиқ Қўқон хонлиги ўрнида) Фарғона области (вилояти) ташкил этилиб, Марғилон яқинидаги Чим қишлоғи кенгайтирилиб ҳарбий қалъа, кўплаб маъмурий ва турар жой бинолари қурилиб, шахарга айлантирилди. Шаҳар аввал Янги Марғилон, кейинчалик Скобелев номи билан аталди (Октябрь инқилобидан сўнг Фарғона деб ўзгартирилган). Хожажон хожа гарчи Марғилон шахрининг қозикалони деб аталса-да, амалда бутун

Туркистон генерал-губернаторлигининг Фарғона вилоятидаги Бош қозиси ҳисобланган. Вилоятнинг катта-кичик шаҳар ва туман қозилари қозикалонга тобе бир мақомда бўлиб, водий қозиларининг саёзи (съезди)га раислик қилиб турган.

Катта ҳаёт тажрибаси ва ҳуқуқшунослик илмига эга Хожажон хожа Туркистон аҳлини бошқа халқлар билан ўзаро иноқликда, муросаю мадора билан, бағрикенглик асосида яшашга чақирди. Араб ва форс-тожик тилларини ўзбек тилидек мукаммал билган шоир Алишер Навоий, Ҳофиз, айниқса, Бедил асарларини севиб ўрганди ва уларнинг дақиқ ғазалларига мухаммаслар боғлади. Рожий Марғиноний 1904 йилгача қозикалон вазифасида ишлади, сўнг истеъфoga чиқиб, бадий ижод билан машғул бўлди. Ундан бизга кўпгина ғазал, мухаммас, маснавий, таърих, ҳажвиёт, рубоий ва туюқлар тарқоқ ҳолда етиб келган. Шоирнинг ўзи тузган девоннинг қўлёзмаси чоп этириш учун Тошкентга олиб кетилганда йўқолган. Девон қўлёзмаси ҳануз топилгани йўқ. Айрим маълумотга кўра, қўқонлик шоир Мухйи Рожийдан қўлёзмани Тошкентга олиб кетишга ижозат сўрайди, муаллиф унга бериб юборишга кўзи қиймайди, Мухйи Тошкентда девонни чоп этишга хомийлик қилувчи бой-бадавлат кишилар кўплигини айтиб, қўярда-қўймай олиб кетади. Аммо девон литографияда босилмай, изсиз йўқолади. Рожий бундан қаттиқ ранжийди. Кейинчалик девонни яна қўлёзма ҳолда тиклаш Рожийга муяссар бўлмаган бўлса керак. Шу сабабли шоирнинг Марғилонда бир ерга жамланган асарлари топилмаган, тарқоқ ҳолда бўлган.

Рожий шаҳар қозиси бўлгани учун ўз даврининг фозил ва дин пешволари, санъаткорлари, қизиқчи аскиячилари билан доимо мулоқотда бўлган. Юсуф қизиқ Шакаржонов каби санъат аҳли Хожажон қози мактабида товланиб, эл ўртасида машҳур бўлган. Шоир меросини тўла тиклашга интилиш жараёнида унинг ғазалларини тўлалигича топишга муяссар бўла олмадик. Ҳозирги ҳолатда форсий муҳаммас ва тахмислари умумий мероснинг катта қисмини ташкил этади. У арузнинг бир қатор баҳрларида қалам тебратган. Мирзо Абдулқодир Бедилнинг тасаввуфий ва ирфоний ғазалларидан танлаб, ғоят бақувват тахмислар яратган. Абдурахмон Жомийнинг бадий жиҳатдан жуда юксак ғазалларига боғланган тахмислари мазмундорлиги билан эътиборни тортади. У Алишер Навоий анъаналарини давом эттиргани ҳолда, улғу шоир ижодига ўз меҳр-муҳаббатини тахмис ва татаббулар боғлаш орқали изҳор этган.

Рожий Марғинович ижодини ўрганиш замондошлари томонидан бошланган дейиш мумкин. Бу ўринда машҳур шоир Зокиржон Фурқат номини эътироф этиш жоиз. У Рожий тўғрисида “Туркистон вилоятининг газети”да шундай ёзган: “Марғилон шаҳрининг қозийи калони домла Хожажон Қози бирлан маърифат пайдо айладим. Аруз фанида кўп моҳир киши экандур. Туркий ғазал машқида табъи кўп латиф ва равон эрмиш. Амир Алишер Навоийнинг бир ғазалига қилган муҳаммаси кўп мустаҳсан кўринди. Писандида атвор ва ҳамида афъол киши экандур. Тариқат йўлига кирган, муҳаббатлик киши экандур”.

Рожий Марғинович нақшбандия ва қодирия тариқатларига риоя қилгани ҳолда, ўз ғазалларида маломатия тариқати тарбия усулларида ҳам фойдаланган. Маломатия тариқатига мансуб ижодкор ўзганинг нуқсонини эмас, балки ўз нафсидаги айб ва камчиликларни танқид ва маломат қилади. “Аввал ўзингга боқ, сўнг ноғора қоқ” мақолини маломатийларнинг шиори дейиш мумкин. Мумтоз адабиётга назар ташласак, шоирларнинг муножотида ҳам ўз нуқсонларидан пушаймон бўлиб, гуноҳларининг кечирилишини сўраш мотивларини кўрамыз. Демак, ўз нафсини маломат қилиш усулида ёзилган асарлар барча ижодкорлар бисотида бор.

Рожий тахаллусининг луғавий маъноси “умидвор”, “умид қилувчи” демакдир. Тасаввуфда “Имон – хавфу рижоъ ўртасида” деган нақл бор. Яъни, банд а ўз амалида “гуноҳ содир бўлмадимми?” деган андишада Аллоҳдан қўрқиши, шу билан бирга, Яратганнинг карами кенглигига ишониб, қилаётган яхши амаллари, савобли ишлари эвазига ажр кутиб, умидвор бўлиб яшамоғи керак. Шарқда ражоъ, яъни умид қилувчиларнинг сарвари деган таъриф Шайх Яҳё Маозга (X аср) нисбатан ишлатилади. Яҳё Маоз тариқати Марказий Осиёда ҳам кенг тарқалган. Нақшбандия тариқати соликлари ҳам аксар ҳолда ўзларини маломатийлардек тутишлари шундан дарак беради. Эҳтимол, Рожий ёки Ражоъий тахаллуси билан ижод қилган шоирларнинг кўплиги ҳам шу билан боғлиқдир. Чунончи, тарихда кирмонлик, хоразмлик, бухоролик, шаҳрисабзлик, хўжандлик, андижонлик, наманганлик, самарқандлик ва қўқонлик Рожийлар яшаб ўтганлиги маълум. Уларнинг фарқини фақат

туғилиб ўсган диёрлари номи ажратиб туради, холос.

Рожий ерли халқ учун жуда мусибатли, ғам-аламларга тўла мураккаб бир даврда яшади. Чоризм мустамлакаси остида эзилган халқ вакили сифатида тақдир мусибатларидан дод-фарёд чекди. Шу билан бирга инсон бу дунёга фақат ғам чекиш учун келмаганлигини замондошларига аён этиш учун, хастадиллар орзусини машрабона, риндона туйғуларда назмга солди. У мол-мулкидан айрилган, ҳуқуқсиз, иқтисодий ночор, аммо ҳамиша эрк-озодликка, завқ-шавқли турмушга интилган, енгилмас халқимиз руҳиятидаги юмор ҳиссини бир дақиқа бўлсин ёдидан чиқармади. Айниқса, буни “Истар кўнгил” радиофи мухаммасида яққол кўрамиз.

*Уйқу келмас кўзларимга, эй азишлар, бу кеча,
Ўйланурман носни кайфи бирла ғамдин кечгача,
Қўлга кирмас икки пул аввал баҳордан кузгача,
Қилмаса ҳеч ким таарруз ҳар киши ўз табъича,
Завқ этиб айшу сафо дориломон истар кўнгил.*

*Бўлса юз сўм ўйнар эрдим даҳри бепоён аро,
Мавж урардим наъма бирлан жамбулу райҳон аро,
Ўлтурардим суҳбат айлаб ҳофизу хушхон аро,
Мисли Машраб шеър ўқиб гулшану бўстон аро,
Қайтарилган дўппию тиздин чапон истар кўнгил.*

Камина Рожий Марғинович меросини тўплаб, шу асосда 1973 йили “Хожажон хожа Рожий Марғиновичнинг ҳаёти ва унинг поэтик маҳорати” мавзусида номзодлик тадқиқотини ҳимоя қилган эдим. Бу диссертацияни тайёрлаш жараёнида Марғилон,

Фарғона, Қўқон, Наманган, Андижон, Самарқанд, Тошкент, Москва ва Санкт-Петербург шаҳарларида илмий изланишлар олиб борилди. Шоирни билган марғилонлик адабиёт мухлислари, тарихчи олимлар, уламолар шоирлар билан мулоқот қилинди.

Рожий меросини ўрганишни ўзига хос бир тарих дейиш мумкин. 1966 йили Тошкентда Алишер Навоийнинг 525 йиллиги юбилеи доирасида Ўзбекистон Фанлар академиясининг илмий-назарий конференцияси ўтказилган. Атоқли олимлар қаторида, ёш бўлишимга қарамай, мен “Алишер Навоий лирикасида ҳуруфий санъат” мавзусида маъруза қилиш шарафига муяссар бўлдим. Танафбус пайтида академик Воҳид Абдуллаев мени ўз ёнига чақириб, “Эй фарғоналик йигит, маърузанг сени адабиётга бўлган ихлосингни рўй-рост кўрсатиб турибди. Мени Фарғона пединституту ўқитди. Олим қилиб тарбиялади. Мен у олий даргоҳдан қарздорман. Қарзимни узиш учун сени ўзимга шогирдликка оламан”, деди. Шу кундан бошлаб ўстоз билан илмий иш масаласида маслаҳатлашиб юрдим.

1970 йили домланинг олдида борганимда менга Самарқандда истиқомат қилувчи Абдулқодир Азизов Жомеъ домла билан учрашишни буюрдилар – бордим. Сўхбат чоғида мумтоз адабиётимизнинг билимдони бўлган бу табаррук отахон менинг қаердан эканлигимни сўрадилар. Мен марғилонлик эканлигимни айтдим. Домланинг чеҳраси ёришиб, “Марғилонлик бўлсангиз, Хожажон Қози Рожий Марғинонийни биласизми?” деб сўради. Билмаслигимни айтдим. Домла мени адабиётшунос бўла туриб, қолаверса, марғилонлик бўла туриб Рожийни билмаслигим учун

изза қилдилар. Сўнг Рожийнинг улуғ шоир эканлигини, унинг ижодини худди Муқимий ва Фурқат ижодини ўргангандек тадқиқ этиш зарурлигини, китобини нашрга тайёрлаш лозимлигини ўқтирдилар. Қўлидан келадиган ёрдамни аямасликларини ҳам изҳор қилдилар (Домланинг илмий-адабий мероси менда сақланади, нашрга тайёрлаш ишлари кетмоқда – М.М.)

Шу кун менинг диссертациям мавзуси тайин бўлди. Тинимсиз изланишлар натижасида, уч йил ўтиб, номзодлик диссертациясини ҳимоя қилдим. Рожий меросини тўплашимда адабиёт мухлислари шоир ва адиблар, журналистлар – Муфаззал Шоумаров, Қаландарбек Каттабеков, Халилжон қори Узоқбеков, Абдуллахон Алихонов, Шамсиддин ота Матмўсаев, Абдулҳамид китобдор, Жамол Жаҳоний, Қодир Юсуфий, Аҳмаджон ота Матбобоев, Абдуллажон Рўзиев, Эргашқори Муллажонов, Маҳмуджон Тўланов, Раҳматжон Мадғозиев сингари марғилонлик азизлар яқиндан ёрдам бердилар. Шу ўринда академик Азиз Қаюмов, академик Авлиёхон Мўхаммадиев, филология фанлари номзоди Эътиборхон Иброҳимова, шоир Иқбол Назаров, андижонлик Эшон ака Шаҳобиддинов, ўшлик Ш. Салоҳиддинов каби маънавиятимиз муҳиблари ёрдамларини ҳам мамнуният билан эслайман.

Рожий меросини топиш асносида Марғилон адабий муҳити билан боғлиқ шоирлар Мўхаммад Юсуф Ҳазин Хонақоҳий, Мулла Тошболту Ибрат, Мўхаммад Умар Умидий Марғиноний, Аҳмад қори Чаҳорчинорий, Ходимий, Фазлваҳҳоб қори, Омоний Арабоний-Марғиноний, Насимий Марғиноний,

Абдуқодир Нозик, Турсунали Надимий, Фаҳмий Марғинович, Мухаммад Мусо Бегий Марғинович, Ҳазилкаш Марғинович каби ижодкорлар меросини аниқлашга эришдим. Республика газета ва журналларида Рожий шеър ва ғазалларини эълон қилдим. Мендан ташқари профессор Ғулом Каримов ўз докторлик диссертациясида Рожий ижоди бўйича баъзи маълумотлар берганини алоҳида таъкидламоқчиман.

Шундай бўлса-да, ҳанузгача Рожий асарлари алоҳида тўплам ҳолида нашр этилмади. Унинг ғазалларини ўқиган киши тасаввуф шоири эканлигини тезда пайқай олади. Рожий Марғиновичнинг “Нечук жонман” деб бошланувчи ғазали ана шундай усулда ёзилган бўлиб, тавба-тазарруъ, муножотнинг ўзига хос намунасидир. Бу ғазалда қалб кўзи очиқ, виждонли, шу билан бирга нафс хоҳишини тўла енга олмаган инсоннинг қалб ноалари ифода этилган. Шоирнинг бу тавбаси, хавф-қўрқинчи ва умидворлиги ўзгаларни тарбиялашга хизмат қилади:

*Нечук жонман, паришонман, сару по айбу нуқсонман,
Ёмонман, йўлдан озғонман—на инсонман, на ҳайвонман.
Абас умримни ўтказдим, гунаҳлар дафтарин ёздим,
Маосий даштида оздим тополмай йўлни, ҳайронман.*

Тажоҳули орифона, яъни, билиб туриб билмасликка олиш санъатидан моҳирона фойдаланган шоир ўз “мени” орқали “сен”, “биз”, “улар” туйғуларини жумбушга келтиради:

*Олиб касби ҳалолим деб, ҳақи мардумни молим деб,
Есин аҳли аёлим деб, югурган қавли ёлғонман.*

Шоир фикрича, банда бу дунёга ортиқча муҳаббат қўймаслиги, амал, мансаб ва моддий бойлигига ишониб кибрга берилмаслиги, умрнинг ўткинчи эканлигини ёдидан чиқармаслиги, мол-дунё воситасида бошқаларга зулм қилмаслиги лозим:

*Жаҳон кўҳна работ эркан, мусофирлар келиб, ўтган,
Адам саҳросига кетган, манам бир лаҳза меҳмонман.
Қани Жамшид тахтида, Скандар борми бахтида?
Манам ўткинчи вақтида, гадоман – гарчи султонман.*

Бу ғазал ўз вақтида адабиёт мухлислари орасида машҳур бўлган. Замондош шоирлар бу ғазалга тахмислар боғлашган. Шоирнинг “Айтинг сўзимни фарзоналарга, Таън этмасунлар девоналарга” байти билан бошланувчи ғазали ҳам тасаввуфий таълимот асосида ёзилган.

Рожий Марғинонийнинг “Эмасму” радифли ғазали ҳам умрнинг қадрига етиш, замондошларни яхшиликка чорлаш руҳи билан суғорилган.

*Баҳри фано ҳубоби тухмат нишон эмасму?
Бир дам билан ҳаётинг кўздин ниҳон эмасму?
Кўрдинг шарар намудин – бир лаҳзада адамдур,
Фурсат – ҳаётимизга андак замон эмасму?*

Яъни сув устидаги кўпик пуфакчалари – ҳубоб киши кўзига жуда чиройли кўринади. Аммо у жуда нозик бўлиб, шамол эсганда йўқ бўлади. У доим шундоқ туради деб унга “тухмат қилиш” керак эмас. Шунингдек, шарар – ўт учқуни ҳам сачрайдию кўздан ниҳон бўлади. Шоир фикрича, инсоннинг умри ҳам

шу пүфакча ёки учқундек гап. Кеча бор бўлган киши бугун вафот этиб, бу дунёни тарк этади. Яшаш учун берилган фурсат андак замон, холос. Ундан унумли фойдаланиб, эзгу ишлар қилиб кетмоқ керак.

Умуман олганда, Рожийнинг тасаввуфий шеърлари Яссавий, Навоий, Машраб, Ҳувайдо, Фурқат ва Ҳазиний каби шоирлар ижодига ҳамоҳангдир. Шоирнинг ўзига замондош дарвишлар, қаландарлар ва мажзублар вафотига бағишланган таърих-шеърларида ҳам тасаввуф таълимотининг изларини кўрамиз. Шоир замондошларидан бири Хожа Аттот атторчилик билан шуғулланиб, кўп юртларни кезган:

*Ёшликда хожа Аттот эрди жаҳон саёғи,
Маркаб – икки оёғи, кетти Чинни яёғи.
Девонаи сабуквор дер эрдилар, ки аттор
Дунёни нақхатидин бўй олмагон димоғи.*

Ниҳоят ёши бир жойга бориб қолганда у топган-тутганини савоб ишларга сарфлаш мақсадида Ёрмозор атрофида йўловчилар дам олиб кетадиган буқъа – масканлар қуриб, супалар ростлаган. Соясидо одамлар хордиқ чиқариши учун тол, тут, ўрик ва қайрағоч каби дарахтлар экиб кўкартирган, қудуқ ковланган. Таърихни ўқир экансиё, Фаридуддин Аттотнинг “Тазкирату-л-авлиё”, Алишер Навоийнинг “Насойиму-л-муҳаббат” ва Муҳаммад Сиддиқ Рушдийнинг туркий “Тазкирату-л-авлиё” асарларида зикр этилган авлиёлар сиймоси ёдингизга келди. Мазкур таърих ўз даврида халқ ўртасида жуда машҳур бўлган, Рожийга замондош шоирлар бу асарга муҳаммаслар боғлаганлар. Рожий Марғиноний

жуда кўп таърихлар битиб қолдирган бўлиб, келгусида уларни махсус ўрганиш зарурдир.

Ҳамма нарсанинг ибтидоси ва интиҳоси бор дейдилар. Буюк фақиҳ, забардаст шоир, зукко бедилхон, эл-юрт манфаатларининг жонкўяр ҳимоячиси Рожий Марғиноний 1918 йил, 29 май, лайшанба кўни она шаҳрида вафот этди. Марҳумнинг жаноза намозини Мухаммад Юсуф Ҳазин Хонақоҳий ҳазрат ўқиганлиги манбаларда қайд этилган. Барча азиз инсонлар қатори Хожажон Қози вафотига бағишлаб шоирлар томонидан бир неча таърих-марсиялар битилган. Шулардан бири бизнинг қўлимизда сақланади. Аммо бу тарихни ёзган кишининг исми шарифи ҳануз номаълум. Марсия матни билан танишар эканмиз, у шоирни яхши билган, жуда катта зарофат соҳиби томонидан битилганига амин бўламиз:

*Хожажон Қози зубдаи олам эрди,
Ул бу замоннинг муртози,
Шеър у иншоу лутфу нутқида йўқ
Анинг амсоли ёки аҳволи.
Ичи маъни билан семирғон эди,
Гарчи сувратда эди бас ноzi.
Охир умр номасига ажал
Бости муҳрин, юритти афғози.
Жисмида орият эди жони,
Яхши топширди – узди иқрози.
Файзлар топти мулки болодин,
Кетти охир – чақирди фарёзи.
Ақлдин истадим анга таърих,
Қайси йил эди фавти амрози?*

*Чўмди фикр ичра дар бепоён,
Ўлди лекин бўлиб анга рози.
Аҳли авлоди, мулки молидин
Айрилди, деди “Хожажон Қози”.*

Айни кунларда Марғилонда Хожажон Қозининг авлодлари истиқомат қилади. Улар шоир меросини тўплаш ва илмий жиҳатдан ўрганишда бизга кўп ёрдам беришган, шу билан бирга шоирнинг ҳаётига тегишли маълумотларни, замондошларининг хотираларини, унинг шаънига бағишланган шеърлар ва марсияларни ҳам бизга беришган эди. Шулардан бири ёшлиқда ота-онадан етим қолганлиги сабабли Хожажон Қозининг кўлида тарбия топган, ўзи ҳам яхшигина шоир бўлиб етишган марҳум Муфаззал ота Шоумаровдир. У Рожий ижодининг билимдони эди (Бу ижодкорнинг адабий мероси жамланиб нашрга тайёрланган.) Муфаззал ота ўз валинеъматини Хожажон Қози тўғрисида қуйидаги мисраларни битган:

*Рожий ҳамиша ғолиб даври замон эдилар,
Ҳар бенавоға мунис, фарди замон эдилар.
“Расволиғимга боис тулуғи амал...” сўзи ҳам,
Мансабга йўқ биноси, вирди забон эдилар.
Мингбоши, қози бўлсин ҳар хил амал ичинда,
Нафрат ўқиб ҳамиша ҳажв айлағон эдилар.
Форсий, араб сўзида, туркийда кўп латифа,
Олий илм, ҳавосиз, шеъри маон эдилар.
Илму усули таълим, таърихни ҳар мақомин,
Тиб илмида кавокиб, сирри баён эдилар.
Ёзгил, Муфаззал, эмди кетмай хатога асло,
Меҳрин қўйиб отангдек эъзозлағон эдилар.*

Фарғона шаҳрида Хожажон Қозининг Морияхон Бадриддинова деган набиралари истиқомат қилган. Сўхбатлардан бирида онахондан “Ўз бобонгизни қандай таърифлайсиз? деб сўраганимизда у киши қўйидаги шеърни бадиҳа тарзида баён этган эди:

*Қози дадамга Ҳақ назар этган эди,
Шуҳратин овозаси ҳар томон кетган эди.
Рутбаи олий ва лекин хоксор,
Маърифат маъвосига етган эди.
Ҳажвгўйлик табъи бирла жумлаи
Марғилон қозиларин ютган эди.
Сўхбати дилсўзлари ҳар лаҳзада,
Бир ажойиб байт бўлиб ўтган эди.
Жадди олийга набира Мория,
Кўнглидин бу тизмани битган эди.*

Хуллас, келгусида Рожий Марғиноний ижтимоий фаолиятини ҳуқуқшунослик нуқтаи назаридан, ижодий меросини эса адабий ва фалсафий жиҳатдан ўрганиш лозим. Ўзбек ва форс-тожик тилларида ёзилган шеърини асарларини тўплаб, тўла нашр этиш эса халқимиз маънавий хазинасини янада бойитади.

МАҲОРАТ АЛКИМЁСИ

Санъаткор шоир поэзиясининг бадиий қуввати ва ўлканэмоционал (эҳтиросий) таъсиркучиниҳисқилиш, тушуниш ва очиш унинг асарлари ғоявий мазмунини ифода этишдан кам аҳамиятга эга эмас, албатта. Зеро юксак сўз санъати ва унинг умрбоқийлик сирларини ўрганиш жуда масъулиятли бўлиб, биз Рожий бадиий маҳорати хусусида фикр юритишда юқоридаги мезонларга риоя қилишни ўз бурчимиз деб билдик. Шоир бадиий маҳорати ҳақида фикр юритганда мана шу маҳоратнинг алкимёсини аниқлаш биринчи даражадаги вазифадир. Маҳорат алкимёси – шоир сўв ичган маънавий булоқлар, уни маънолар оламига етаклаган Шарқ лирикаси, бадиий ижод анъаналари, маънавий-ахлоқий мерос, ижтимоий-фалсафий таълимотлар, буюк мутафаккирлар кўйлаган юксак орзу-армонлар, миллий маънавият, умуминсоний қадриятлар.

Текширишлар шуни кўрсатадики, Рожий Марғиновий ўқиш-изланиш йилларидаёқ Умар Хайём, Шайх Саъдий, Хожа Ҳофиз, Алишер Навоий ва Мирзо Бедил каби улўф шоирларни ўзига ўстоз сифатида танлади. Уларнинг асарларини қўнт билан ўқиш туфайлигина, мустақил, ўзига хос овоз ва услўбга эга бўлиш мумкинлигини тушуниб етди. Мўҳими шундаки, ҳушёр, теран идрок, туғма бадиий завқ эгаси бўлган Рожий мазкур улўф шоирлар ижоди учун муштарак бўлган жозибани илғаб ижод қилишга ҳаракат қилди.

Рожий буюк ижодкорлар асарларига фақат мафтун бўлиб қолмади, балки Саъдийни Саъдий, Ҳофизни Ҳофиз, Навоийни Навоий, Бедилни Бедил қилган маҳорат сирларини ўзлаштирди, уларнинг бир бирига ўхшамайдиган, бир бирини такрорламайдиган услўб асрорларини чўқур ҳис қилди, тушуниб етди.

УМАР ХАЙЁМ ВА РОЖИЙ

Рожий буюк қомусий олим ва мутафаккир, файласуф шоир Умар Хайём рубоийларини ёшлик чоғидан бошлаб қизиқиш билан мутолаа қилиб, унинг илғор ғоялари, ўз давридан жуда илгарилаб кетган мантиқий хулосалари таъсирида бўлди. У Хайём куйлаган ғоялардан таъсирланса-да, Хайём рубоийлари шаклига тақлид қилишдан қочди ва такрордан ўзини тийди. Аммо ўз ғазал, мухаммас, маснавий ва фардларида Хайём рубоийлари мазмунини эслатувчи ўзига хос туйғуларни тараннум этди.

Умар Хайём рубоийларидаги улўғвор ғоялар Рожий дунёқарашини шакллантиришда муҳим роль ўйнади. Хайёмнинг “Эй инсон, қадамингни оҳиста ташлагин, чунки оёғинг остида марҳумларнинг кўзлари ётибди”, деган мазмундаги рубоийсидан илҳомланиб, шундай байт айтади:

*Ерга кетмонингни ургил оҳиста, инграмасин хок,
Бошлар оёғинг остидаю ҳам сийнаси чок.*

Рожий Хайёмдан инсонпарварлик ва эрк учун интилиш фазилатларини ўрганди. Хайём зарофати ва юмор ҳиссини ўзлаштирди.

Саъдий ва Рожий

Рожий Марғиноний ижодий такомилга баракали ҳисса қўшган ижодкорлардан бири Шайх Муслиҳиддин Саъдий Шерозий бўлиб, шоир сюжетли асарлар яратишда Саъдийнинг “Гулистон” ва “Бўстон” асарлари услубига эргашади. Форсий асарларида жуда кўп ўринларда Саъдийга мурожаатни кўрамыз.

Рожий бирон бир муҳим масалани ҳал этмоқчи бўлса, чуқур руҳий изтиробга тушганда Саъдий ҳазратлари бу масалага қандай ечим топган эди деган савол билан Шайхнинг асарларидаги пурмаъно мисралардан жавоб қидиради. Бир форсий манзумасининг мазмуни шундай: “Бир кеча гуноҳларимнинг ваҳмидан афсус чекиб, оҳимнинг тутунидан ҳаётим қорайган эди. Шунда соҳибкамол Саъдийнинг байтларидан фол тариқасида жавоб изладим”. Шоир ўз асарларида Саъдий қўллаган мақол ва афоризмларни келтиради. Масалан бир манзумасида “Гулистон”даги “Мушукнинг қаноти йўқлигига чумчүк шүкр қилади” деган мақолни юмор тариқасида қўллайди.

Рожийнинг Саъдий ижодиётига меҳр-муҳаббати шу қадар буюк ва самимийки, шоир асарларининг лирик қаҳрамони Саъдийнинг “Гулистон” ва “Бўстон” асарларини севиб ўқийди, унинг гўзал дунёсида руҳан истиқомат қилади. Бунга айниқса “Ҳолоти мулло Қаландар” номли эпик маснавийсида яққол кўрамаиз.

Кекса Мулло Қаландар гўшанишин ўлиб, таркижамоат қилиб (таркидунё эмас) қабристон четида гулхан ёқиб ўтиради. Унинг бирдан бир маънавий озиғи Саъдийнинг шеърий девони, “Гулистон” ва “Бўстон” асарлари:

*Саъдий девонини варақлар бир бир,
Гоҳо “Гулистон”дан завқ олар дилгир.
“Бўстон”ни сайр этиб қилади ҳузур,
Ўзга ошё эмас кўзига манзур:*

*“Гулистон”сиз жаҳон гулистон эмас,
“Бўстон”нинг гуллари хазонни билмас”.
“Гулистон” булбули эди ўша чол,
Фиғону ноласи мисли ҳасби ҳол.*

Рожий Марғиноний ҳажвиётда ҳам Саъдийни ўзига устоз деб билган. “Хожа Муҳаммад домулло аълам Ўший вафотиға” марсиясида буни жуда яққол кўрамыз. Рожий ўз қадрдони вафотиға бағишлаб ёзган марсиясида ҳам йиғлаб туриб кўлдира олган. Бу усулни фақат Саъдий асарларида учратиш мумкин.

*Домулло Ҳожи Муҳаммад ибрат аҳлин аълами,
Ўш қозихонасиға қанча йил дарбон экан.*

*Келди-кетти, кирди-чиқди кори дунё дарғаҳин,
Мансаб айвонин жулусин фурсати бир он экан.*

*Қанча-қанча қози бўлди чамбарак дасторидин,
Мансаб аҳлин кўрди – ул ҳам чорасиз инсон экан.*

*Кийди аъламлик либосин, лек узун деб киймади –
Қозиликнинг нимчасини кўрди – бедомон экан.*

*Ложарам маҳбус эди бир кунжи ғам ваїронида,
Қолса ақрондин киши дунё анға зиндон экан.*

*Жаҳд бирлан ул адам раҳравларин пастмондаси,
Киргали гўр топмаган эмгаклафон нимжон экан.*

*Етти тоун, пеш вабо келганда ул дармонда чол,
Қайси гўрда, билмадим, то ушбу дам пинҳон экан?*

*Етди сарҳангги ажал, кирди лаҳад маъвосиға,
Деди: “У эски мусофир бебелат меҳмон экан”.*

*Жон талашмай, жон деб ўлди, рози эрди марғига,
Жонидин безор бўлган пири бедармон экан.*

*Йўқ ажаб Мункар-Накир кўрганда бу пажмурдасин,
Деса: “Бу аввал сўралғон мурдаи инсон экан”.*

*Мурдашуйдин жисмини кайфиятин сўрдим, деди:
“Гўштсиз, қоқ устихон, бедумбаи бесон экан”.*

*Тахтаи тобутини ҳаммоли истеҳсон илон,
Деди: “Раҳмат мурдасиға, ҳамли кўп осон экан”.*

Алишер Навоий ва Рожий

Рожий яшаган Марғилон муҳитида адабий-маънавий анжуманлар тез-тез ўтказилиб турилган. Айниқса, фирдавсийхонлик, низомийхонлик, ҳофизхонлик, бедилхонлик билан бир қаторда навоийхонлик анъанаси қизғин бўлган. Мана шу адабий мажлислар бошида Рожий Марғиноний турар эди.

Навоийхонлик, “хамса”хонлик анжуманлари буюк шоир ижодини ўрганиш ва унинг маҳорат сирларини ўзлаштиришда жуда катта адабий мактаб вазифасини бажарар эди. Марғилондаги адабий анжуманларда фақат шаҳар зиёлиларигина эмас, балки бошқа шаҳар ва қишлоқлардан шоир ва шеърят мухлислари қатнашар эди. Муқимий ва Фурқат каби машҳур шоирларнинг Марғилонга ташрифи ўзига хос адабиёт байрамига айланиб кетган.

Рожий Марғиноний хонадонида тарбияланган, шоирнинг ўз фарзандидек бўлиб қолган Муфаззал ота Шоумаров қози даданинг ўйида бўлиб ўтган бир навоийхонлик мажлисини шундай хотирлаган:

“Кунларнинг бирида Дадабуванинг (Рожийни у киши шундай атардилар) ҳавлисида шоир Зокиржон Фурқат иштирокида бўлган навоийхонликда хонанда ва созандалар ўзларининг куй-кўшиқлари билан,

шоирлар янги ёзиб келган шеърү ғазаллари билан йиғилганларни хушнуд этишган. Бир сүхбат асносида навбат марғилонлик шоир Муҳаммад Умар қори Умидийга келади. Шунда у Ҳазрат Навоийнинг

Кўкрагимдир субҳнинг пироханидин чокрок,
Кипригим шабнам тўкилган сабзадин намнокрок.
матлаъи билан бошланадиган ғазалини завқ-шавқ билан ўқийдию кутилмаганда:

– Оббо, субҳнинг пирохани қаердаю Навоийнинг тук босган кўкраги қаерда? Ахир инсоф ҳам керак-да, деб юборади.

Орага жуда ноқулай сукунат чўкади. Ҳамма жим бўлиб қолади. Шунда Рожий Марғиноний Умидийга қараб:

– Қори, даврани қиздириш ўрнига совутасиз-а, Навоийнинг бу байти ўз даврида ҳам, ундан кейинги даврларда ҳам барча зарофат эгалари таҳсинига сазовор бўлган. Сизга ёқмаган бўлса айб Навоийда эмас, балки ўзингизда, – дейди. Шу билан мажлис тарқалиб кетади.

Кейин маълум бўлишича, ўша мажлисдан кейин кечаси Умидий бир тўш кўради. Тўшида тўрт нуроний отахон унга Навоийдан узр сўрашини айтадилар. Сўнгулар орасида Навоийнинг ўзи ҳам намоён бўлади. Умидий шоир оёғига бош уриб кечирим сўрайди. Юзларидан нур балқиб турган Навоий табассум билан шоир узрини қабул қилади. Уйқудан уйғониб кетган Умидий бу тўшдан таъсирланиб, Навоийнинг юқоридаги байт билан бошланувчи ғазалига тахмис боғлайди.

Тахмисда шундай бандлар бор:

*Телба Умидий қулинг бефаҳму беидрокрок,
Нўш этиб хамри жаҳолатдин тили нопокрок,
Сўзани Марям билан қилғил руфуъ чолокрок,*

*Кўкрагимдир субҳнинг пироханидин чокрок,
Кипригим шабнам тўкилган сабзадин намнокрок.
Ташладим бошим оёғингга ҳамон кўрдим сени,
Жазмлик, яхши карамлик, меҳрибон кўрдим сени,
Гарҳари меҳрингни жисмим ичра жон кўрдим сени,
Бу кўнгул ғамнокидин то шодмон кўрдим сени,
Истарам ҳар дамки, бўлғой хотирим ғамнокрок.*

Кейинги навоийхонлик кечасида Умидий ўзи кўрган туш воқеасини ва туш сабаб бўлиб ёзган тахмисини даврадагиларга йиғлаб-йиғлаб ўқиб беради. Йиғилганлар шоирнинг жуда юксак маҳорат билан боғлаган таъсирли тахмисига юқори баҳо беришади”.

Рожий Марғиновичнинг Навоий шеърисига бўлган ихлосини унинг ғазалларига боғлаган тахмисларидан билиш мумкин. Навоийнинг “Гар баҳор эл топса бўстондин гүлү райҳон иси” деб бошланадиган ғазалига Рожий жуда мазмунли тахмис боғлайди. Унинг баъзи бандларига эътибор берайлик:

*Боғ аро эткур, сабо, ул барги гулдомон иси,
То димоғимдин йўқ ўлғайму экин ҳирмон иси,
Ҳажр дафъиға гулидин топмадим дармон иси,
Гар баҳор эл топса бўстондин гулу райҳон иси,
Келгай ул райҳон ила гулдин менга ҳижрон иси.*

*Бу чаман нахлида ҳуррамликдин бир бўе топмадим,
Булбули савтида хушлуқ гуфтигўе топмадим,
Шабнамидин ҳам бақолик обрўе топмадим,
Менки бир гулдин жаҳон боғида бўе топмадим,
Найлайин қилса муаттар даҳрни бўстон иси.*

*Урди то машшотани зийнат учун гесуйиға,
Баски юз жон банд эди гесуйи анбар бўйиға,
Ваҳ, ки жонлар чирмашибдур они ҳар бир мўйиға,
Жон иси тутти жаҳонни мен борурмен кўйиға,
Ким тилар эл жон иси, мен истарам жанон иси.*

*Боғаро ҳар гунча диллар қонидин бир-бир намуд,
Ҳажридин ғамлар сўзидир булбуле қилғон суруд,
Сунбули ҳам куйган аммо дийдаи Рожийда дуд,
Чун Навоийға келур ҳижрон иси ҳар дам, не суд –
Гар баҳор эл топса бўстондин гулу райҳон иси.*

Ўша вақтда шоир Фурқат бу тахмисни ўқиб-завқланиб Рожийга юқори баҳо берган. Кейинроқ эса “Туркистон вилоятининг газети” да: “Навоийнинг бир ғазалига қилган мухаммаси кўп мустаҳсан кўринди”, деб ёзган.

Рожий Марғиноний улуғ Навоий меросининг чинакам мухлиси ва тарғиботчиси сифатида унинг серҳикмат байтларини ўз замондошларига етказишда мураббийлардан бири бўлди.

*Муҳаммаджон Мадғозиев,
филология фанлари номзоди, доцент*

МУНДАРИЖА

Марғилонлик аллома шоир.....	4
Ҳайрат-ул-инсон.....	7
Нечук жонман.....	15
Айтинг сўзимни фарзоналарга.....	17
Рожий ғазалига Нодим тахмиси.....	19
Рожий ғазалига Доғий мураббаъси.....	22
Кўздин ниҳон эмасмү?.....	25
Файзи баҳор эмасмү?.....	28
Рожий ғазалига Надимий тахмиси.....	30
Зор этдилар.....	32
Ҳасратингда.....	33
Чашмаи ризвонидан.....	35
Йўл билиб юр.....	36
Қози Исҳоқ.....	37
Марғилонлик Усмонхожа аълам вафотига.....	38
Отунбиби обидаи сожида Учқўрғоний вафотига.....	44
Домулло Бузрукхон.....	48
Тошқорабой ҳожи.....	49
Маноқиби Хожа Аттор.....	51
Рожий ғазалига Шўҳрат тахмиси.....	53
Айлайн дерман.....	56
Истар кўнгил.....	58
Навоий ғазалига Рожий тахмиси.....	61
Тазминли мухаммас.....	63
Рожий мухаммасига нодим мусаммани.....	66
Нодира ғазалига Рожий тахмиси.....	67
Ибрат аҳлин аълами.....	69
Мулла Эминжон Охунд Андижоний вафотига.....	72
Оқбўйралик Ҳожи Қобул вафотига.....	74
Мирхалилбойнинг Искобулга қози бўлиши таърихи.....	75
Марғилонлик гўри аввал маҳалласи.....	76
Қалдирғоч муфти вафотига.....	76

Тошкентлик Қози Олим вафотиға.....	76
Насиҳатномаи той.....	77
Яна той ҳақида.....	79
Туюқлар.....	81
Рубоий.....	83
Сўз ўйинлари.....	84
Имкон шуд?	85
Таърих-марсиянинг насрий таржимаси.....	89
Тахмиси Рожий бар ғазали Мирзо Абдулқодир Бедил.....	92
Тахмиснинг насрий баёни.....	94
Тахмиси Рожий бар ғазали Мавлавий Жомий.....	96
Тахмиснинг насрий баёни.....	99
Тахмис-бадеҳа.....	101
Бадеҳа-тахмиснинг насрий баёни.....	102
Парчанинг насрий баёни.....	103
Изоҳли луғат.....	104
Ҳожажон қози Рожий	113
Маҳорат алкимёси.....	126
Умар Хайём ва Рожий.....	127

ХОЖАЖОН ҚОЗИ РОЖИЙ МАРҒИНОНИЙ

ҲАЙРАТ-УЛ-ИНСОН

Сайланма асарлар

Муҳаррир И. Абдураззоқова

Техник муҳаррир Н. Сувонов

Дизайнер О. Фазилова

Нашриёт лицензияси № 181. 08.12.2011.

Теришга 26.09.2012 й. да берилди.

Босишга 5.11. 2012 й. да рухсат этилди.

Бичими 84x108 . Офсет босма. «Calibri» гарнитураси.

Шартли б.т. 2,0 Нашр-ҳисоб т. 8,5.

Адади 1000 нусха. Буюртма № 227

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси,

«ADIB» нашриёти масъулияти чекланган жамияти.

100027. Тошкент. Ўзбекистон шоҳ кўчаси, 16^а уй.

тел: (8371) 245-89-24.

«КО'НИ-NUR» МЧЖ босмахонаси.

100097, Тошкент ш., Бунёдкор шоҳ кўчаси, 44.